

En rettspolitisk vurdering av lovgivningsmessige tiltak for å motvirke tvangsekteskap

Marjane Mikalsen

Mastergradsoppgave i rettsvitenskap våren 2006
Universitetet i Bergen

Innhold

I. Innledning	3
II. Historie	4
1. Hva er bakgrunnen for praksis med tvangsekteskap?	4
III. Straffelovgivning mot tvangsekteskap	5
1. Innledning	5
2. Hvorfor har man regler om tvangsekteskap i Norge i dag?	6
3. Hvorfor reageres det med lovgivning mot tvangsekteskap?	6
4. Hva søkes bekjempet med lovgivningen?	7
4.1. Innledning	7
4.2. Straffeloven § 222, annet ledd.	7
4.3. Særlig om grensen mellom lovlig tvang og rettsstridig press	9
4.4. Strafferammens betydning	12
4.5. Medvirkning	13
4.6. Den straffbare handling er begått i utlandet	13
4.7. Straffeloven § 220, første ledd	14
IV. Henteekteskap	17
1. Innledning	17
2. Overraskelsesekteskap	17
3. Proforma ekteskap	21
4. Andre tiltak for å hindre tvangsekteskap	23
4.1. Alders- og underholdsplikt	23
4.2. Fast alderskrav?	25
V. Hvordan er lovgivningen utformet for at flere tilfeller skal oppdages?	26
1. Offentlig påtale	26
2. Fylkesmannens adgang til å reise sak	28
3. Intervjuordning	29
VI. Hvilke skranker oppstiller EMK for den lovgivningsmessige frihet i forhold til å bekjempe tvangsekteskap?	29
1. Innledning	29
2. EMK artikkel 8	32
VII. Avslutning	32
Litteratur	34
Rapporter/ artikler	34
Avisartikler	35
Forarbeider	35
Dommer	36
Lover	36
Konvensjoner	37

I. Innledning

Det er et grunnleggende prinsipp i norsk rett at et ekteskap skal bygge på partenes frie vilje.¹

Synet på ekteskapsinstitusjonen, som etter dagens rådende syn bygger på kjærlighet og frivillighet, har endret seg mye gjennom tidene. Hva man legger i ekteskapet som samlivsform vil variere med land, tradisjon og kulturell bakgrunn.

Ekteskapsloven § 1a angir at et ekteskap er gyldig dersom det er inngått med partenes frie og uforbeholdne samtykke. Frivillighet er når begge parter av egen fri vilje ønsker å inngå ekteskap. Bakgrunnen for bestemmelsen er tanken om at ekteskap skal være en frivillig forbindelse mellom selvstendige og likestilte mennesker. Det er brudd på kravet om frivillighet som vil være tvangsekteskap.

Det finnes ingen legaldefinisjon av begrepet tvangsekteskap i loven. Innholdet i begrepet lar seg vanskelig angi presist, da det favner om en rekke ulike tilfeller. Det som er felles for tvangsekteskap er at en eller begge parter er blitt presset til å inngå ekteskapet mot sin vilje.

Begrepet tvangsekteskap henspiller på hvem som velger ektefelle, hvordan det skjer og på hvilket grunnlag.²

Det kreves ulike tiltak fra norske myndigheter for å bekjempe tvangsekteskap. Et av tiltakene er lovgivningen. Internasjonale konvensjoner og internasjonale menneskerettigheter Norge er bundet av pålegger staten å lovregulere overgrep som strider mot menneskerettighetene. I de senere år er straffeloven, barneloven, ekteskapsloven og utlendingsloven endret i lys av en politisk handleplan mot tvangsekteskap.

En beslektet problemstilling er ekteskap som inngås for å få opphold i Norge etter reglene om familiegjennforening. Tvangsekteskap handler i noen tilfeller om å omgå regelverket, hvor ekteskap inngås for å få familie eller venner ut av fattigdom i opprinnelseslandet.

Tvangsekteskap kan aldri bekjempes av lovverket alene, men lovgivningen er ett av flere tiltak som skal bidra til å bekjempe tvangsekteskap.

Denne oppgaven vil sette fokus på de rettslige sidene ved tvangsekteskap.

Problemstillingen blir en vurdering av hva som søkes bekjempet ved lovgivningen, og om bestemmelsene er et effektivt middel i arbeidet mot tvangsekteskap.

Opgaven videre:

I del II vil jeg se på tradisjonen med arrangert ekteskap som grunnlag for praksisen med tvangsekteskap. I del III vil jeg synliggjøre hvorfor vi har regler om tvangsekteskap, og ved en gjennomgang av gjeldende rett peke på hva det er vi ønsker å bekjempe med lovgivningen. Under punkt IV vil jeg se på ekteskap som inngås i utlandet, som en type tvangsekteskap norske myndigheter særlig ønsker å

---

¹ Jfr. Lov om ekteskap (ekteskapsloven) av 4. juli 1991 nr. 47. § 1.

² Likestillingssentret, undertema "Vold mot kvinner" www.likestilling.no/undertema "Vold mot kvinner".

bekjempe. Herunder tiltak for å forhindre proforma samliv. I punkt V skal jeg belyse hvordan regleverket er utformet for å avdekke flere tvangsekteskap. I punkt VI en vurdering av hvilke skranker EMK setter for den lovgivningsmessige frihet for å motvirke tvangsekteskap. I del VII vil jeg foreta en avsluttende vurdering av lovgivning som virkemiddel for å bekjempe tvangsekteskap.

II. Historie

1. Hva er bakgrunnen for praksisen med tvangsekteskap?

For å forstå praksisen med tvangsekteskap er det nødvendig å kjenne til tradisjonen med arrangerte ekteskap.

Med arrangerte ekteskap siktes det til ekteskap hvor andre aktører enn partene selv- normalt partenes foreldre eller andre slektninger – i medhold av et kulturelt tradisjonsmønster har hatt en sentral rolle i valg av ektefelle.³ Partene får selv velge når og om de vil gifte seg. Det er viktig innledningsvis å presisere at arrangerte ekteskap er en lovlig tradisjon som ikke innebærer et element av tvang.

Praksisen begrunnes med at foreldre eller andre har den innsikt og erfaring som skal til for å velge riktig ektefelle for sitt barn. Ved å ha ansvar for å velge ektefelle ivaretar de sine barns interesser. Mange gifter seg frivillig på denne måten. For mange folkegrupper er arrangerte ekteskap den naturlige måten å gifte seg på. De unges identitet er i mange tilfeller nært knyttet til familiefellesskapet. Hvordan tradisjonen praktiseres er avhengig av bakgrunn, nasjon, kultur, tradisjon, familie og utdanning.

Arrangerte ekteskap, som tidligere var vanlig også i Norge, handler i stor grad om økonomisk og sosial trygghet. Det er en gammel tradisjon som i dag er utbredt i store deler av Asia, Afrika, Midtøsten, og i europeiske land som Makedonia, Albania og Kosovo. Tradisjonen har i utgangspunktet ingenting med religion å gjøre. Den eksisterer således både i muslimske, kristne, hinduistiske og buddhistiske samfunn.

”Vi har fått henvendelser fra ungdom fra katolske hjem, greskortodokse hjem, muslimske hjem, buddhistiske hjem og hinduistiske hjem. Dette bekrefter at problemstillingen arrangerte ekteskap under større eller mindre grad av tvang ikke er religiøst betinget. Det dreier seg heller om tradisjon som praktiseres i forskjellige samfunn rundt om i verden...”.⁴

Det som kjennetegner samfunn som praktiserer arrangerte ekteskap er samfunn hvor det foreligger liten eller ingen sosial eller rettslig trygghet for enkeltindividet. Alle materielle og sosiale behov blir ivaretatt av familien. Den som ikke underkaster seg rådende regler står derfor i fare for å bli støtt ut av fellesskapet, og på den måten bli satt helt uten sosial og materiell sikkerhet. Slik blir spesielt barn og kvinner helt avhengig av familien for å overleve. Samfunnene er ofte svært

---

³ NOU 2004:20. Ny utlendingslov. s. 240.

⁴ Selvhjelp for innvandrere og flyktninger (SEIF), Mellom barken og veden, 1999, s. 7.

familieorienterte, og enkeltindividet deltar i samfunnet først og fremst som et medlem av familien.⁵ Ekteskapet er en verdibasert allianse mellom familier.

Normalt har også samfunnet en patriarkalsk kultur, hvor begreper som skam og ære beskriver sentrale verdier. Æresbegrepet og arrangerte ekteskap henger nært sammen. Ære er en eldgammel ide, som stammer fra mannsdominerte stamme-, nomade- og jordbrukssamfunn, hvor kjønnsrollene er svært definerte.⁶ Mennene er familiens beskyttere og forsørgere. Dette betales ved at kvinner er lydige og underdanige. Kvinner skal inntil ekteskapet unngå kontakt med det motsatte kjønn, og ikke ha seksuell omgang. For at æren skal bestå kan partene ikke ha utstrakt kontakt før ekteskapet inngås. Menns ære handler i stor grad om å kontrollere slektens kvinner.

I en del minoritetsmiljø i Norge strekker æren og tradisjonene så dypt at enkelte tvinger barna sine inn i ekteskapet. Et eksempel fra Pakistan viser at et pakistansk par satt i fengsel i fem år for at de giftet seg med hverandre uten familiens godkjennelse.⁷

I ytterste konsekvens må familien drepe barnet for å gjenopprette æren. Såkalte æresdrap som følge av at barn har motsatt seg foreldrenes ekteskapsplaner er det flere eksempler på i Norden de senere år.

Det er et stort mangfold blant arrangerte ekteskap, og det viser seg at ekteskapene kan innebære ulik grad av påvirkning og tvang.

Det er i stor grad de samme beveggrunner som ligger til grunn for både arrangerte ekteskap og tvangsekteskap. "Også ekteskap som er inngått mot (en av) partenes vilje etter at det har vært utøvet tvang fra en tredjepart som har utpekt dem til ektefeller, må imidlertid forstås i lys av den logikken som ekteskapskikken med arrangerte ekteskap bygger på, og den sammenheng slikt press inngår i."⁸

III. Straffelovgivning mot tvangsekteskap

1. Innledning

Praksisen med arrangerte ekteskap kan i noen tilfeller føre til at enkelte føler seg tvunget til å inngå ekteskap. Alle tvangsekteskap er arrangert, men ikke alle arrangerte ekteskap er påtvunget.

Det er i de senere år foretatt en rekke lovendringer med det hovedformål å bekjempe tvangsekteskap. Lovgivningen skal motvirke at noen blir presset til å gifte seg mot sin vilje.

Lovgivningsmessig er det en utfordring å etablere adekvate tiltak som på den ene siden respekterer frivillige inngåtte ekteskap arrangert på bakgrunn av en

---

⁵ NOU 2004:20, s. 241.

⁶ Ibid, s. 241.

⁷ Politiken. Fem års fengsel for at forelske sig. Dk, 2.mai 2006.

⁸ Bredal: Arrangerte ekteskap og tvangsekteskap i Norden, rapport til Nordisk ministerråd (1999) s. 10.

kulturtradisjon, og på den annen side beskytte mot at noen blir presset til å inngå ekteskap mot sin vilje under dekke av den samme tradisjonen.⁹

2. Hvorfor har man regler om tvangsekteskap i Norge i dag?

Norge har i likhet med de øvrige nordiske land blitt et flerkulturelt samfunn. Nye befolkningsgrupper bringer med seg verdier, normer og tradisjoner fra hjemlandet. Noen av tradisjonene som videregives strider mot demokratiske frihets- og likhetsidealer, samt internasjonale menneskerettigheter.

En rekke nasjonaliteter som er bosatt i Norge i dag har lang tradisjon for arrangerte ekteskap. Det finnes ingen sikre opplysninger om hvor omfattende problematikken knyttet til tvang er i praksis. Noe sikkert tallmateriale er vanskelig å operere med, med tanke på de store mørketall som antas å foreligge. Det er opprettet et eget kompetanseteam som skal jobbe med tvangsekteskap.¹⁰ Kompetanseteamets halvårsrapport, gjelder 40 tilfeller av tvangsekteskap fra november 2004 til april 2005. Rapporten er ikke tallmessig egnet til å gi et sikkert bilde av problematikken rundt tvangsekteskap, men gir et bilde av hvordan tvangsekteskap praktiseres i Norge. Tolv nasjonaliteter er representert i rapporten. Praksisen lever i beste velgående i deler av verden, og erfaring viser at den videreføres i Norge. Den største gruppen gjelder personer med pakistansk bakgrunn, deretter personer med kurdisk bakgrunn. Av de involverte personer er 39 kvinner og seks menn. Alderen strekker seg fra 14 til 35 år.

Rapporten viser at de fleste opplever trusler om tvangsekteskap eller æresrelatert vold. Andre opplever såkalte ”overraskelsesekteskap”, som jeg kommer nærmere tilbake til under punkt IV. En siste hovedtype tilfeller er hvor ekteskapet er en represalie for brudd på familiens normer. Konflikt mellom tradisjonelle verdier og norsk væremåte hos ungdommene er i mange av tilfellene en utløsende faktor.¹¹

3. Hvorfor reageres det med lovgivning mot tvangsekteskap?

Tvangsekteskap er en alvorlig krenkelse av enkeltindividets frihet og selvstendighet, og dette kommer til uttrykk i flere internasjonale konvensjoner Norge er bundet av. Konvensjonene pålegger staten å sikre at ekteskap inngås frivillig.

Muligheten til selv å velge hvem man vil gifte seg med er en grunnleggende menneskerettighet, jf. Verdenserklæringen om menneskerettigheter art. 16 nr. 2. Tvangsekteskap er i strid med menneskerettighetene, som angir at ”intet ekteskap må inngås uten de fremtidige ektefellers frie og uforbeholdne samtykke”.

Videre fastslår kvinnekonsensjonen art. 16¹² at konsensjonspartene er forpliktet til å treffe tiltak for å sikre kvinner og menn den samme retten til fritt å velge ektefelle og å inngå ekteskap bare når det skjer på fritt grunnlag og med fullt samtykke. Konsensjonen ble ratifisert av Norge 21.mai 1981.

---

⁹ NOU 2004:20, s. 240.

¹⁰ Det er et samarbeid mellom UDI, Røde Kors og politiet.

¹¹ Kompetanseteam mot tvangsekteskap, UDI, Politiet og Røde kors. Halvårsrapport. 2005, s. 6.

¹² De forente nasjoners internasjonale konvensjon 18. desember 1979 om avskaffelse av alle former for diskriminering av kvinner.

Samme prinsipp er nedfelt i den internasjonale konvensjon om sivile og politiske rettigheter (SP) art. 23 nr. 3, som er gjort til norsk rett ved Lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (menneskerettsloven) av 21. mai 1999 nr. 30 § 3.

Tvangsekteskap er en grov krenkelse av individets frihet og selvstendighet, og nesten uten unntak også en grov krenkelse av råderetten over egen kropp.¹³

4. Hva søkes bekjempet med lovgivningen?

4.1. Innledning

Grensen mellom arrangerte ekteskap og tvangsekteskap er i mange tilfeller flytende.

Forskjellen fremstilles på følgende måte i en rapport fra den engelske handlingsplan mot tvangsekteskap:

”The working group is clear that the distinction lies in the right to choose. In the tradition of arranged marriages, the families of both spouses take a leading role in arranging the marriage, but the choice whether to solemnise the arrangement remains with the spouses and can be exercised at any time. The spouses have the right to choose – to say no- at any time. In forced marriage, there is no choice.”¹⁴

Det finnes et stort mangfold blant arrangerte ekteskap. Mens noen kan velge nesten fritt, blir andre truet, tvunget og slått. Det er den siste typen overgrep som er gjort straffbar.

For å gi et bilde av hva som skal bekjempes ved lovgivningen er det naturlig å ta utgangspunkt i hva som er forbudt etter norsk lov. I det følgende vil jeg vurdere den normen norske myndigheter har lagt til grunn for å avgjøre når det foreligger et tvangsekteskap.

4.2. Straffeloven § 222, annet ledd

Straffeloven § 222, 2. ledd setter et uttrykkelig forbud mot tvangsekteskap. Gjennom en endring i straffeloven § 222, 2. ledd i juli 2003 er følgende bestemmelse inntatt:

”For tvangsekteskap straffes den som ved vold, frihetsberøvelse, utilbørlig press eller annen rettstridig atferd eller ved å true med slik atferd tvinger noen til å inngå ekteskap. Straffen for tvangsekteskap er fengsel inntil 6 år. Medvirkning straffes på samme måte.”

Det er en ny lovendring, og det er da særlig grunn til å fremheve betydningen av lovforarbeidene for forståelsen av bestemmelsen. De viktigste forarbeider er Ot.prp.nr.51(2002-2003) og Inst.O.nr.106(2002-2003).

Spørsmålet er når det foreligger et tvangsekteskap etter bestemmelsen.

---

¹³ HR - 2006 – 00258 – A, s. 4..

¹⁴ Formuleringen fremkommer i en rapport fra det britiske innenriksdepartementet.

Loven gir ingen legaldefinisjon av tvangsekteskap. Men bestemmelsen angir ulike måter å tvinge noen inn i et ekteskap.

Ordlyden ”tvinger noen” tilsier etter en naturlig språklig forståelse at noen presser frem sin vilje uten at vedkommende har mulighet til å stå imot. Det fremgår klart av ordlyden at ikke ethvert press rammes av bestemmelsen, men at det må foreligge et ganske sterkt press, jf. uttrykket ”utilbørlig press”.

Det er ikke et vilkår at tvangen rettes direkte mot den som inngår ekteskapet.¹⁵ Det er tilstrekkelig at den rettes mot en som har sterk innflytelse på vedkommende, slik at denne ikke har et reelt valg til å motstå presset.

Etter forarbeidene innebærer ”å tvinge” noen at man setter vedkommende ute av stand til å handle frivillig. Tvangen krenker individets alminnelige handlefrihet. Det innebærer at vedkommende utsettes for et alvorlig press som den enkelte av ulike grunner ikke har mulighet til å stå imot.¹⁶

Det er et vilkår at vedkommende er tvunget inn i ekteskapet ved ”rettsstridig atferd”, eller ved trussel om slik adferd. Alternativene er likestilte.¹⁷ Det er således like straffverdig å true noen, som å faktisk utføre den rettsstridige handling.

Spørsmålet blir derfor når tvangen er å anse som ”rettsstridig”.

Hva som skal til for at man skal kunne tale om rettsstridig tvang sier loven ikke noe om.

Uttrykket ”rettsstridig” henviser til normer i rettssystemet.¹⁸ En handling er rettsstridig når rettsordenen underkjenner handlingen.

Når den handling det blir truet med i seg selv er straffbar, vil det klart nok være rettsstridig.

”Vold” og ”frihetsberøvelse” vil derfor være rettsstridig tvang etter loven. ”Vold” kan typisk være slag eller spark. En ektefelle er for eksempel før ekteskapet blitt truet med vold dersom hun eller han ikke gifter seg. ”Frihetsberøvelse” kan foreksempel være innestenging i et rom eller bortføring til et annet land. Et praktisk tilfelle er at foreldrene sender barnet til utlandet dersom det ikke ettergir deres vilje.

I de tilfeller hvor det foreligger vold og frihetsberøvelse, eller trusler om sådan, er det klart at handlingen rammes av bestemmelsen. Dette fremgår av Norges første Høyesterettsdom om tvangsekteskap.¹⁹ Fornærmede i saken ble truet med drap dersom hun ikke giftet seg med den familien ønsket. Fornærmede forelsket seg i en gutt som familien ikke godkjente. Når dette ble oppdaget ble hun truet på livet. Det fremkommer av dommen at trusler om drap er grov rettsstridig adferd. Etter

---

¹⁵ Inst.O.nr.106 (2002-2003). Innstilling frå justiskomiteen om lov om endringar i straffelova mv. s. 4.

¹⁶ Ibid, s. 4.

¹⁷ Bratholm og Matningsdal, 1995, s. 512.

¹⁸ Bratholm og Matningsdal. 1995, s. 513.

¹⁹ HR – 2006 – 00258 – A

rettens oppfatning var trusselen egnet til å fremkalle alvorlig frykt hos fornærmede.²⁰

Drapstruslene startet i 2003, da fornærmede var 17 år, og i 2004 ble hun sendt til Nord-Irak. Der ble hun viet av en Imam. Hun ble også truet med at hvis hun ikke gjorde som familien ønsket skulle passet hennes forsvinne. Trusselen er av en slik karakter at den unge ikke har et reelt handlingsalternativ. Hun befant seg i Irak, og var i en situasjon hvor hun var svært sårbar, og underlagt andres makt.

Rettspraksis viser at det foretas en konkret vurdering. I dette tilfellet var det klart at det forelå grov rettsstridig atferd, hensett til truslenes karakter, og den situasjonen fornærmede befant seg i.

Vilkåret får derved selvstendig betydning ved den psykiske tvang, ”utilbørlig press” og ”annen rettsstridig atferd”.

I praksis er utilbørlig press og trusler langt vanligere enn fysisk tvang.²¹

4.3. Særlig om grensen mellom lovlig press og rettsstridig tvang

Spørsmålet er hvor grensen går mellom det man må anse som akseptabelt press fra familie og lignende, og rettsstridig tvang som rammes av loven.

Handlingen kan etter omstendighetene være rettsstridig selv om den ikke er straffbar.

Om det press som utøves er så alvorlig at det er å regne som rettsstridig, må avgjøres etter en konkret vurdering.

”Viktige momenter vil i den forbindelse være hva presset består i, varigheten av presset, og hvor sterkt det er”.²²

Bestemmelsens formål er å beskytte mot at noen fratras det grunnleggende valg med hensyn til hvem de ønsker å gifte seg med.

Etter forarbeidene er det overlatt til rettspraksis å fastslå den rettslige grensen mellom lovlig press og ulovlig tvang.²³

Både forarbeidene og rettspraksis viser at psykisk press kan være tvang i lovens forstand.

Som eksempel gir forarbeidene trussel om å bli fullstendig avskjært fra sin familie dersom vedkommende ikke gifter seg. Dette kan etter omstendighetene utsette vedkommende for et så stort press at trusselen er rettsstridig etter loven.²⁴

Dersom det arrangerte ekteskapet er basert på press, og presset er så alvorlig at vedkommende ikke føler at han eller hun kan si nei, vil det være straffbar tvang.²⁵

Det er ikke lovfestet at tvangen må ha vært egnet til å skape alvorlig frykt hos vedkommende, men dette må i alminnelighet være en forutsetning.²⁶ Kravet er nå stadfestet av rettspraksis.²⁷

---

²⁰ HR – 2006 – 00258 – A, s. 2.

²¹ Innst.O.nr.106 (2002-2003), s. 4.

²² Ibid. s.4.

²³ Ot.prp.nr.51(2002-2003) Om lov om endringer I straffelova mv. s. 10.

²⁴ Ot.prp.nr.51(2002-2003), s. 10.

²⁵ Inst.O.nr.106 (2002-2003), s. 4.

²⁶ Holmøy og Lødrup: Ekteskapsloven – og enkelte andre loven med kommentarer 2001, s. 95.

I en sak om trusler om tvangsekteskap etter strl. § 227, 1. ledd uttaler retten at truslene om å drepe datteren ble fremsatt ”på en slik bakgrunn og under slike realiteter at truslene var skikket til å fremkalle alvorlig frykt”.²⁸

Truslene var av en slik karakter at fornærmede trodde de ville bli satt ut i livet.

Det foreligger lite teori i forhold til straffeloven § 222, 2. ledd, og det kan derfor være naturlig å se hen til tvangsbegrepet i ekteskapsloven § 16, 3. ledd for forståelsen av begrepet. Begge bestemmelsene har til formål å motvirke tvangsekteskap.

I forhold til ekteskapsloven § 16, tredje ledd, som gjelder ugyldiggjøring av tvangsekteskap inngått ved rettsstridig atferd, uttales i teorien at det må ”foreligge et meget sterkt press for å kunne begrunne ugyldigheten pga. tvang”.²⁹

”Det er viktig å presisere at regelen bare gjelder hvor valget om inngåelse av ekteskap ikke er ens eget. Om en person føler seg ”tvunget” til å gifte seg med en person man har eller venter barn sammen med, fordi omgivelsene forventer det..., er ikke dette en form for tvangs om omfattes av loven.”³⁰

I slike tilfeller tar vedkommende sitt eget valg. Det er ikke trusler utenfra som begrunner valget.

Lødrup angir at pga. de tilfeller som har foranlediget lovregelen ”... må pressituasjonen vurderes på bakgrunn av det kulturelle miljø vedkommende hører til.”³¹

For at tvangen kan sies å være rettsstridig, må det oppleves som press eller tvang for den som utsettes for det. Ungdommer i de aktuelle miljø er gjerne oppdratt til sterk lydighet mot sine foreldre, og kan oppleve det vi kaller for press som pliktig lydighet. Det som vil oppleves som tvang for en norsk 16 åring, vil kanskje overhodet ikke kjennes som tvang, men som god oppdragelse for en jente fra Pakistan.

På den annen side kan livssituasjonen tilsi at det foreligger mer press enn det som kommer for dagen. Kompetanseteamet angir at vold som en del av oppdragelsen er vanlig for flere av klientene.³²

Rettspraksis viser at vurderingen av om truslene er reelle baserer seg på en rekke momenter, som alder, bakgrunn og miljø.

Mer vanskelig er det i de tilfeller hvor familien truer med sosiale sanksjoner dersom den unge ikke følger deres vilje.

Det fremkommer av kompetanseteamets rapport at trusselnivået er høyt i mange tilfeller.³³

Er det rettsstridig press eller tvang hvor foreldrene presser sin vilje gjennom ved å appellere til den unges lojalitet overfor familien?

---

²⁷ HR – 2006 - 00258 – A, s. 2.

²⁸ TOSLO – 2005 – 36049, s. 5.

²⁹ Holmøy og Lødrup: Ekteskapsloven – og enkelte andre lover med kommentarer. 2001, s. 95.

³⁰ Unneberg: Vi skal gifte oss. 1997, s.22.

³¹ Holmøy og Lødrup. 1994, s. 96.

³² Kompetanseteam. Halvårsrapport, s. 4.

³³ Kompetanseteam. Halvårsrapport, s. 4.

Selv om det ikke forekommer direkte trusler, kan det tenkes tilfeller hvor en eller begge parter stilltiende samtykker til foreldrenes planer for å unngå konflikt. Her innordner vedkommende seg tvangen, og det er tvangssituasjonen som gjør at vedkommende samtykker til ekteskap. I vurderingen av om det foreligger et tvangsekteskap, må det vektlegges at partene i arrangerte ekteskap ofte er svært unge, og har en begrenset mulighet og evne til å hevde sine egne interesser når disse kommer i konflikt med familiens og slektens ønsker. Særlig gjelder dette dersom vedkommende er økonomisk og sosialt avhengig av familien.³⁴

Det avgjørende for spørsmålet om det foreligger tvang er hvorvidt forslaget til ektemake reelt gir de unge mulighet til å takke nei.³⁵

For å belyse dette er det naturlig å se hvor rettspraksis trekker grensen for rettsstridig tvang. Det foreligger lite rettspraksis etter strl. § 222, 2. ledd, og derfor vises det nedenfor til noen eksempler fra rettspraksis om el. § 16, 3.ledd som gjelder grensen for rettsstridig tvang. Etter rettspraksis er det avgjørende for den rettslige vurderingen hvorvidt det i forbindelse med ekteskapet ble utøvet tvang, og om tvangen i tilfelle kan karakteriseres som rettsstridig.

I en dom som gjelder ugyldiggjøring av ekteskap etter el. § 16, 3. ledd, var spørsmålet om vedkommende var utsatt for rettsstridig press til å inngå ekteskap.³⁶ Saksøker var utsatt for verbalt press, men ingen form for trusler eller fysisk tvang kunne bevises. Retten fant i dette tilfellet at det ikke var tale om rettsstridig tvang etter loven. Selv om saksøker anførte at i den kulturen hun tilhørte pliktet hun å adlyde farens vilje. Det ble ikke funnet bevist at det press hun ble utsatt for hadde en slik karakter at det var egnet til å skape alvorlig frykt. Det kreves altså noe mer enn bare verbalt press, dersom dette presset ikke medfører alvorlig frykt hos vedkommende.

I en annen sak som gjaldt ugyldiggjøring av tvangsekteskap etter el. § 16, 3. ledd fastslår retten at ekteskapet ble inngått mot saksøkers vilje ved rettsstridig atferd.³⁷ Retten beskriver den rettsstridige atferd til at hun ble fratatt pass og reisedokumenter i Yemen, slik at hun ikke hadde mulighet til å forlate landet. Samtidig ble hun utsatt for vold av sine foreldre. I denne situasjonen hadde fornærmede ikke et valg i forhold til inngåelsen av ekteskapet.

Rettspraksis viser at det er den reelle tvangssituasjon den enkelte lever i eller har vært utsatt for som er avgjørende, og på bakgrunn av denne vurderes det om vedkommende har hatt en reell mulighet til å motsette seg ekteskap. Det er antatt i teorien at det kreves noe mer av tvangen etter straffelovens bestemmelse.

Vil det at den gifteklare til en viss grad får velge hvem hun eller han skal gifte seg med føre til at det ikke er tvang etter loven?

Spørsmålet var oppe i straffesaken etter § 222, 2. ledd.

---

³⁴ NOU 2004:20, s. 244.

³⁵ Inst.O.nr.106 (2002-2003), s. 4.

³⁶ RG – 2002 – 981.

³⁷ RG – 1999 – 449.

Fornærmede fikk valget mellom sin fetter og en annen gutt hennes onkel hadde funnet. Denne saken viser tydelig at tvangsekteskap benyttes som en represalie for brudd på familiens normer.

Etter rettens oppfatning er det ikke avgjørende at hun til en viss grad kunne velge hvem hun skulle gifte seg med. Det avgjørende for om det foreligger tvang er at hun var fratatt et naturlig og vesentlig handlingsalternativ, nemlig ikke å gifte seg. Det er retten til å velge om du vil gifte deg, ikke bare hvem du skal gifte deg med som beskyttes i straffeloven § 222, 2. ledd.

Det avgjørende er ifølge rettspraksis at tvangen ved inngåelsen av ekteskapet har stilt offeret i en slik situasjon at vedkommende av ulike årsaker ikke føler at det er mulig å si nei til ekteskapet.

Det er usikkert om bestemmelsen er egnet til å fange opp alle de tilfeller av arrangerte ekteskap hvor den enkelte er utsatt for et så alvorlig press at det foreligger en krenkelse av retten til fritt å velge ektefelle. Men som vi skal se nedenfor er det andre bestemmelser som skal søke å avhjelpe dette problemet, jf. punkt IV og V.

4.4. Strafferammens betydning

Straffeloven § 222, 2. ledd annen setning angir at straffen for tvangsekteskap er fengsel inntil 6 år. Ved å sette strafferammen så høyt, markerer lovgiverne sitt syn på hvor alvorlig de anser slike handlinger.³⁸

Hvilke hensyn gjør seg gjeldende ved utmåling av straff etter strl. § 222, 2. ledd?

Den rettspraksis som foreligger på området for strl. § 222, 2. ledd viser at sterke allmennpreventive hensyn veier tungt ved straffeutmålingen. Dette er i samsvar med forarbeidene.³⁹

”Tvangsekteskap kan utgjøre et livslangt overgrep, særlig i deler av verden hvor kvinner ikke har rett til å kreve skilsmisse.”⁴⁰

Dommen peker på at tvangsekteskap er et økende problem i det internasjonale samfunn. Det vektlegges at tvangsekteskapet strider mot internasjonale konvensjoner, og at hensynet til vern av sentrale menneskerettigheter tilsier at det reageres strengt.⁴¹ Høyesterett tok også utgangspunkt i at retten til selv å velge hvem man skal gifte seg med er en grunnleggende menneskerettighet.

Det er også av betydning at det antas å foreligge store mørketall, og at oppdagelsesrisikoen antas å være lav. Det er det derfor grunn til å reagere strengt når de først kommer opp til doms.⁴²

---

³⁸ Ot.prp.nr.51 (2002-2003), s. 11.

³⁹ jf. Innst.O.nr.106 (2002-2003), s. 3.

⁴⁰ LB – 2005 – 85252. Borgarting lagmannsrett. S. 6.

⁴² Ibid, s.6.

⁴³ Jf. strl. § 51.

⁴⁴ Professor i sosialantropologi Unni Wikan. I: Aftenposten 21.5.2005.

Straffesaken gikk gjennom alle tre instanser, og endte i Høyesterett, som til slutt satte straffen for far og bror til henholdsvis to år og seks måneder, og to år. Forsøk skal i utgangspunktet straffes mildere enn fullbyrdet forbrytelse.⁴³ Siden ekteskapet ikke var formelt inngått ble begge dømt for forsøk på overtredelse av strl. § 222, 2. ledd. I den første straffutmåling etter bestemmelsen setter Høyesterett straffen høyt. Med dette markerer Høyesterett hvor straffverdig de anser forholdet, og straffutmålingen vil være avgjørende for senere rettsbehandling av strl. § 222, 2. ledd.

Det er derfor mye som taler for at dommen vil få allmennpreventiv betydning. ”En fellende dom vil bli lagt merke til og være en vekker for rettsapparatet i mange europeiske land.”⁴⁴ Wikan mener dommen kan bli en brekkstang for jenter som mener seg presset inn i ekteskapet. Det er uten tvil av stor betydning at det er kommet en høyesterettsdom på området. Det vil gjøre påtalemyndighetens arbeid i forhold til tvangsekteskap enklere, samt at den preventive virkning i minoritetsmiljø kan ventes å bli stor når det slås hardt ned på tvangsekteskap.

4.5 Medvirkning

Strl. § 222, 2. ledd siste setning angir uttrykkelig at medvirkning rammes. Svært ofte vil medvirker være hovedmann i slike saker, og således like straffverdig. Strl. § 222, 2. ledd rammer ikke bare den som går inn under den prinsipale gjerningsbeskrivelse, men også den som på en eller annen måte har medvirket til tvangsekteskapet.

Det er ikke avgjørende om medvirkningen er av fysisk eller psykisk art.⁴⁴ Medvirkningen kan bestå i råd eller press fra miljøet rundt. Det kreves at den psykiske medvirkning på en eller annen måte har påvirket hendelsesforløpet. For eksempel vil planlegging av ekteskap der det presset som utøves er av reell betydning for offer, kunne rammes av bestemmelsen.

4.6 Den straffbare handling er begått i utlandet

Erfaring viser at den straffbare handling, altså den rettsstridige tvangen, svært ofte skjer i utlandet.

Kan strl. § 222, 2. ledd anvendes når den rettsstridige adferd er foretatt i utlandet?

Strl. § 12 regulerer straffelovens anvendelsesområde.

Strl. § 12, 1. ledd nr. 3 bygger på nasjonalitetsprinsippet, som angir at staten utøver jurisdiksjon over egne borgere og personer med bopel i landet, uavhengig av hvor handlingen er begått.⁴⁵ Bestemmelsen viser til strl. § 222. Bestemmelsene får derfor anvendelse på forholdet selv om handlingen er foretatt i utlandet.

Et eksempel er den far som står med gifteplaner for sin datter i sitt hjemland.

Dersom jenta her blir utsatt for tvang eller annen rettsstridig adferd som resulterer i en tvangsekteskap, kan faren bli straffet når han kommer hjem til Norge.

---

⁴⁴ Andenæs. Alminnelig Strafferett 5.utgave, s. 326.

⁴⁵ Matningsdal og Bratholm. Kommentartutgave til straffeloven.1991, s. 31.

4.7 Straffeloven § 220 første ledd

Det typiske offer for tvangsekteskap er barn og unge.

Straffelovens § 220 første ledd angir uttrykkelig at barneekteskap ikke er tillatt i Norge.

”Den som inngår ekteskap eller partnerskap med noen som er under 16 år, eller medvirker til dette, straffes med fengsel inntil 4 år. Villfarelse om alder utelukker bare straffskyld dersom ingen uaktsomhet foreligger i så måte. Straff kan falle bort for ektefeller eller partnere som er omtrent jevnbyrdige i alder og utvikling.”

Etter forarbeidene er det nødvendig med en klar og tydelig ordlyd i bestemmelsen, slik at det ikke er tvilsomt at det er straffbart å planlegge og gjennomføre ekteskap mellom barn i Norge.⁴⁶

Det fremgår klart av Barneloven § 30 a at avtale om ekteskap inngått med barn under 16 år ikke er gyldig i Norge.

I flesteparten av tilfellene er det foreldre eller andre i familien som arrangerer og planlegger ekteskap for barna. Det er derfor uttrykkelig nevnt i loven at medvirkning er straffbart. Dette er naturlig i og med at hovedmannen (ektefellen) i slike tilfeller kan være utsatt for like mye press, og dermed er like uskyldig som offer. I avtaler om barneekteskap vil medvirker kunne tenkes å ha en vel så sentral – og derved også mer straffverdig – rolle i det straffbare forhold enn det hovedmannen har.

Bestemmelsen angir det straffbare som å gifte seg med noen ”under 16 år”. Begrunnelsen er at det foreligger en sterk presumsjon for at ekteskapet er inngått ved tvang når minst en av ektefellene er under 16 år.⁴⁷ Barn har ikke de samme forutsetninger for å ivareta sine egne rettigheter, og er et lett offer for overgrep. Et barn på 13 år vil normalt ikke være i stand til å se konsekvensene av å inngå ekteskap. Det er viktig at barn med innvandrerbakgrunn får samme valgfrihet og medbestemmelsesrett som etnisk norske barn har.

Norge er forpliktet til å ivareta barns rettigheter etter FNs konvensjon om barnets rettigheter.⁴⁸ I henhold til konvensjonens artikkel 24, punkt 3 er Norge forpliktet til å treffe effektive og egnede tiltak med henblikk på å avskaffe tradisjonsbestemt praksis som er skadelig for barns helse. FNs barnekomité nevner tvangsekteskap som eksempel på slik tradisjonsbestemt praksis.

Ved bestemmelsen sender lovgiver ut et klart signal om hvor alvorlig norske myndigheter ser på denne typen ekteskap. ”... selve inngåelsen av ekteskapet i seg selv er et overgrep mot barnet som bør belegges med straff. En slik bestemmelse vil være en klar markering av norske myndigheters holdning til tvangsekteskap hvor minst en av ektefellene er barn.”⁴⁹

---

⁴⁶ Ot.prp.nr.51 (2002- 2003). s. 36.

⁴⁷ Ot.prp.nr.51 (2002-2003), s. 34.

⁴⁸ FNs konvensjon for barnets rettigheter (Barnekonvensjonen), ratifisert av Norge 08. 01.1981.

⁴⁹ Ot.prp.nr.51 (2002-2003), s. 34.

I mange tilfeller kan den pressede situasjonen føre til at barna stilltiende godtar ekteskapet.

Kan et samtykke virke straffriende i dette tilfellet?

Et samtykke kan kun tillegges rettsvirkning dersom det er gitt fritt og selvstendig. På grunn av den situasjonene mange ungdom lever under, er det mye som taler for at et samtykke ikke nødvendigvis bygger på frivillighet. Dersom det er frykt som gjør at vedkommende ikke motsetter seg ekteskapet, er det ikke grunn til å legge vekt på det. Det er mange barn som innordner seg presset for ikke å komme i konflikt med familien, og gjør det som forventes. Frivilligheten må vurderes ut fra den situasjonen potensielle offer for tvangsekteskap lever i. Derfor kan et stilltiende samtykke ikke tillegges vekt.

Ordlyden i straffeloven § 220,1. ledd anvender ikke ordet tvang.

Begrunnelsen er at ekteskap inngått med barn under 16 år er straffverdig selv om det ikke er inngått ved tvang. Bestemmelsen kan derfor anvendes uten at det behøves bevis for tvang etter loven. Dette kan bidra til at den er enklere å anvende i praksis.

Bestemmelsen kommer derfor til å ramme arrangerte ekteskap. Forarbeidene angir at bestemmelsen ikke innebærer en krenkelse av tradisjonen. Staten har en rett og en plikt til å beskytte barn og unge som blir utsatt for foreldres tvang i spørsmålet om ekteskap.⁵⁰ Etter en uttalelse i forarbeidene bør respekten for en tradisjon ikke gå på bekostning av at den enkelte ikke får oppfylt sine grunnleggende menneskerettigheter.⁵¹

Etter strl. § 220, 1. ledd, tredje punktum kan straff bortfalle dersom den som inngår ekteskap er jevnbyrdig i alder og utvikling. Det har sammenheng med at den direkte gjerningsperson etter bestemmelsen er den som gifter seg med vedkommende. Rimelighetshensyn tilsier straffrihet hvor den andre part også er ung, og muligens underlagt press fra sine foreldre. Forholdet er derfor mindre straffverdig.

Annet punktum i bestemmelsen presiserer at villfarelse om alder kan utelukke straffskyld dersom ingen uaktsomhet foreligger. Formuleringen tilsier at det skal lite til før straffansvar. I det ligger at det ikke må kunne bebreides personen ut fra en objektiv målestokk at vedkommende ikke kjente barnets alder. Det vil sjelden kunne bli snakk om uaktsomhet når barn er under 16 år. Siden det i stor grad er familien selv som står bak planlegging av ekteskapet, vil familiemedlemmer vanskelig høres med at de ikke kjente barnets alder.

Skyldkravet etter bestemmelsen er forsett. Den som gifter seg med en mindreårig må være klar over at vedkommende er under 16 år, eller regne dette som overveiende sannsynlig. Det samme gjelder for medvirker.

Er bestemmelsen egnet til å motvirke tvangsekteskap?

I Norge er det 18 års aldersgrense for å inngå ekteskap, jf. ekteskapsloven § 1.

---

⁵⁰Barnekonvensjonen.

⁵¹ Ot.prp.nr.51 (2002-2003), s. 39.

Tvangsekteskap mellom barn er en aktuell problemstilling i dag. For eksempel foretas vielsen av en Imam, som er vanlig i det pakistanske miljøet. Et slikt ekteskap vil ikke være gyldig inngått etter norsk rett, jf. el. § 1. Problemet er at ekteskapet er reelt mellom partene, for Gud, for familien og miljøet de lever i. I miljø hvor religiøse vielser er vanlig, vil barnet være gift etter den religiøse handlingen. Mange lever som gifte, og når de blir 18 år kan de offisielt registrere seg som partnere i Norge, jf. el. § 1. I en høyesterettsdom fra 2006 ble det i straffutmålingen lagt vekt på at offeret i sin kultur ble betraktet som gift, og at betydningen av at ekteskapet ikke var formelt registrert var relativt liten.⁵²

På grunn av dette er det i forarbeidene ikke uttalt at ekteskapet må være formelt inngått og registrert. Et ekteskap som anses gyldig avtalt og inngått religiøst kan således rammes av bestemmelsen, selv om det formelt sett ikke foreligger et ekteskap. Dette må antas å ha liten praktisk betydning, da det er vanskelig å bevise at et slikt ekteskap foreligger uten at en eller begge ektefeller forteller om forholdet.

Bestemmelsen vil være aktuell hvor et ekteskap er gyldig inngått i utlandet, og hvor barnet søker hjelp ved hjemkomst. Bestemmelsen får anvendelse på ekteskap inngått i utlandet av norsk statsborger eller andre som hører hjemme i Norge, jf. straffeloven § 12 nr. 3 bokstav a, som viser til straffeloven kapittel 20 hvor bestemmelsen er plassert.

Det kan innvendes mot bestemmelsens effektivitet at det vil være vanskelig å oppdage barneekteskap.

På den annen side vil bestemmelsens eksistens gjøre det mulig å straffe for barneekteskap dersom et slikt ekteskap oppdages. Det er anført i forarbeidene at bestemmelsen også kan anvendes i konkurrans med strl. § 222, 2. ledd eller straffebestemmelser om legemsbeskadigelse eller trusler.⁵³

Når handlingen er gjort straffverdig, skal det bidra til å forhindre at foreldrene foretar religiøse vielser av barn.⁵⁴ Bestemmelsen er egnet til å styrke barns rettssikkerhet.

IV. Henteekteskap

1. Innledning

Begrepet henteekteskap benyttes for å vise at herboende (med dette menes norsk eller utenlandsk borger bosatt i Norge) gifter seg med en person som kommer til

---

⁵² HR – 2006 – 00258 – A, s. 5.

⁵³ Ot.prp.nr.51 (2002 – 2003), s. 42.

⁵⁴ Ibid, s. 39.

Norge etter giftemålet på familiegjenforening, og for at det er usikkert om partene i ekteskapet velger hverandre på fritt grunnlag.⁵⁵

Majoriteten av ikke – vestlige innvandrere gifter seg i opprinnelseslandet.⁵⁶ Dette gjelder både førstegenerasjonsinnvandrere og deres etterkommere.

Reglene om familiegjenforening i utlendingsloven § 9 innebærer at utlendinger som har nære familiemedlemmer i Norge får rett til opphold eller arbeidstillatelse i landet. I mange av tilfellene er det tale om familieetablering (som er ny familiedannelse gjennom ekteskap), og ikke familiegjenforening i egentlig forstand. Uttrykket familiegjenforening anvendes i loven, og vil derfor bli brukt i det følgende.

Utlendingsforskriften § 23 angir hvem som anses som nær familie etter loven. Forskriftens § 23 litra a) angir at ektefelle er nær familie som kan få familiegjenforening i Norge.

Tvangsekteskap gir ikke grunnlag for familiegjenforening, men det er vanskelig å påvise om et ekteskap er inngått i strid med en eller begge parters vilje. ”Det fremstår som sannsynlig at de aller fleste tilfeller av ekteskap som inngås etter tvang eller alvorlig press, inngås i utlandet.”⁵⁷

Det er særlig to aktuelle problemstillinger knyttet til ekteskap som inngås med person fra utlandet.

Den ene gjelder såkalte ”overraskelsesekteskap”. Den andre gjelder proforma ekteskap, hvor hovedmotivet bak ekteskapet er opphold i Norge. I begge disse tilfeller viser erfaring at tvang anvendes for å bringe ekteskapet i orden.

2. Overraskelsesekteskap

En kategori saker som er ansett som særlig nødvendig å jobbe aktivt med å bekjempe er såkalte ”overraskelsesekteskap”.

De mer ekstreme utslag av tvangsekteskap synes å forekomme i situasjoner hvor herboende er lokket til foreldrenes hjemland på ”ferie”, mens realiteten er at foreldre eller andre har planlagt bryllup.⁵⁸

I ”overraskelsesekteskap”- tilfellene er det for den unge ingenting som tyder på at ekteskap er under oppseiling.

Det som gjør denne typen ekteskap særlig alvorlig er at ungdommene ikke har foranledning til å gripe inn mot det som skal skje. Et mulig offer har ingen mulighet til å be om hjelp før avreise. Det er særlig barn og unge som gifter på denne måten. Foreldrenes opprinnelsesland kan være land med dårlig utviklet rettssystem, og hvor det er svært vanskelig å søke hjelp. Med grunnlag i reglene om familiegjenforening erfares det at barn og unge holdes tilbake i

---

⁵⁵ Human Right Service (HRS). N 1- 2006. Ekteskap blant utvalgte innvandrergupper i Norge, s. 3.

⁵⁶ Ibid, s.23

⁵⁷ NOU 2004:20, s. 246.

⁵⁸ Kompetanseteam mot tvangsekteskap. Halvårsrapport. 2005, s. 4.

opprinnelseslandet inntil de er gamle nok til å giftes og kan få familiegjening i Norge. For eksempel en jente som gifter seg i Irak når hun er 17 år. I dette tilfellet kan hun risikere å bli værende i Irak mot sin vilje til hun fyller 18 år, og ekteparet kan få familiegjening i Norge.

Et tilfelle som gjengis i halvårsrapporten fra UDI gjelder en jente på 16 år som blir med familien til deres hjemland for å delta i sin kusines bryllup.⁵⁹ Etter 10 dager presses hun til å gifte seg med en eldre fetter. I dette tilfellet spiller det liten rolle om ekteskap inngått ved tvang er ulovlig i Norge. Juridiske tiltak kan bli hjelpeløse dersom de praktiske tiltak mangler. I denne situasjonen har jenta ingen reell mulighet til å si nei til ekteskapet.

En rapport fra Oslo Røde kors internasjonale senter (ORKIS) etter et besøk i Pakistan viser at en norsk-pakistansk jente vil være underlagt fullstendig overvåking på landsbygda i Pakistan. Hun kan ikke forvente hjelp verken fra lokalsamfunn, politi eller lokale myndigheter.⁶⁰

I en rettsavgjørelse som omhandler tvangsekteskap ble fornærmede fraktet til Irak. Om dette uttaler førstvoterende: ”Så lenge hun befant seg i Irak, var hun også meget sårbar. Hun hadde ingen å henvende seg til for hjelp.”⁶¹

HRS dokumenterer i sin rapport at ikke vestlige innvandrere og deres etterkommere i stor grad gifter seg med sine egne landsmenn.⁶² Rapporten er en analyse av nyinngåtte ekteskap blant bosatte førstegenerasjons innvandrere og etterkommere.⁶³

Tallene er nesten like for kvinner og menn. Ekteskapsmønsteret til andregenerasjon er mest aktuelt i forhold til henteekteskap.

Ca. 95 % av andregenerasjons innvandrere har inngått ekteskap med en fra samme landbakgrunn. Majoriteten (75 %) hentet ektefellen i foreldrenes opprinnelsesland. Det er ikke tvilsomt at mange arrangerte ekteskap som inngås i utlandet bygger på frivillighet. Frykten er at det skjuler seg mange tvangsekteskap blant alle arrangerte ekteskap.

Hvorfor gifter så mange unge seg med ektefelle i utlandet?

Det er flere årsaker til at ektefelle finnes i hjemlandet.

Anja Bredal har uttalt følgende om dette:

”Det å få en svigersønn eller – datter fra hjemlandet kan være en strategi for å opprettholde kontakten med hjemlandet, både økonomisk, sosialt og kulturelt. Flere av ungdommene mener at foreldrene på denne måten ønsker å sikre at barna opprettholder kontakten med sine kulturelle røtter, språk, religion og tradisjon. Noen foreldre føler at ungdommene er blitt ”for norske” og til dels moralsk ødelagte av påvirkningen fra det norske samfunnet. I samme retning går påstanden om foreldrene henter partner i hjemlandet for lettere å kunne kontrollere dem, noe som er mulig både

⁵⁹ Kompetanseteam mot tvangsekteskap. Halvårsrapport. 2005, s. 4.

⁶⁰ Oslo Røde Kors Internasjonale Senter. Årsrapport. 2002. Jf. NOU 2004:20, s. 245.

⁶¹ HR – 2006 – A, s. 5.

⁶² Ved hjelp av statistikk fra Statistisk Sentralbyrå (SSB). Innvandring gjennom ekteskap. S. 12.

⁶³ I rapporten ”Innvandring gjennom Ekteskap” presenterer HRS den bredeste statistiske dokumentasjonen noensinne i Norge på hvor mange ekteskap som inngås med partner fra hjemlandet. s. 6.

fordi disse ungdommenes oppdragelse er mer i tråd med kulturelle normer om respekt for foreldregenerasjonen.”⁶⁴

I enkelte minoritetsgrupper i Norge er det ansett som en skam å legge vekt på egne behov foran storfamilien. Barna føler at de svikter hele familien dersom de motsetter seg ekteskap. Dette er egnet til å bringe fram skyld hos ungdommene, som må leve med dette valget hele livet. For svært mange er valget enten å gifte seg eller å bli utstøtt av familien.⁶⁵

En annen årsak er frykten for å bli utsatt for vold eller represalier dersom de motsetter seg familiens ønske. Det er flere eksempler på at de som motsetter seg tvangsekteskap må leve i skjul og frykt for sitt eget liv. Hvor strenge reaksjoner den enkelte familie tyr til vil variere etter familiens religiøse og kulturelle bakgrunn.

Stortinget har vedtatt en ny bestemmelse i utlendingsloven § 9 a med det formål å forhindre såkalte ”feriekupp”. Bestemmelsen er enda ikke trådt i kraft.⁶⁶

Bestemmelsen angir at den som er bosatt i Norge, men som gifter seg i utlandet ikke skal få innvilget oppholdstillatelse før ektefellen har returnert til Norge og vært til intervju hos utlendingsmyndighetene.

”Dersom arbeidstillatelse eller oppholdstillatelse søkes etter utlendingsloven § 9 med grunnlag i et ekteskap eller samboerforhold som er etablert i utlandet etter at referansepersonen har vært bosatt i Norge, kan tillatelse ikke innvilges før referansepersonen har vendt tilbake til Norge og har vært til intervju hos utlendingsmyndighetene, med mindre

- a) referansepersonen var til intervju i Norge i anledning saken før ekteskap ble inngått, eller
- b) søkeren har rett til innreise uten visum”

Det primære formål med bestemmelsen er å hindre at barn og unge holdes tilbake i utlandet i påvente av oppholdstillatelse for ektefellen. Bestemmelsen er egnet til å sette en stopper for at ungdom holdes tilbake i utlandet mot sin vilje i påvente av at ektefellen får innvilget opphold. Målet med bestemmelsen er at den også skal kunne avdekke flere tilfeller av tvangsekteskap. En hovedutfordring i forhold til tvangsekteskap er å få ofrene i tale, og på denne måten oppdage overgrep.

Vil bestemmelsen være egnet til å motvirke tvangsekteskap?

Hvorvidt familiegjennforening på grunnlag av tvangsekteskap kan avverges, vil i noen grad være avhengig av at herboende gir sin versjon av hvordan ekteskapet ble inngått. Tanken bak bestemmelsen er at siden terskelen for å gå til det offentlige for hjelp er høy, skal kravet om intervju åpne for at flere forteller om overgrep når de er lovpålagt å komme til intervju.

De samme grunner som gjør at personer som lever i tvangsekteskap ikke oppsøker hjelp, vil medføre at få vil komme til å fortelle om overgrep på intervju. Den som

---

⁶⁴ Anja Bredal: Arrangerte ekteskap og tvangsekteskap blant ungdom men innvandrerbakgrunn. (1998, Kompetansesenter for likestilling).

⁶⁵ Kompetanseteam mot tvangsekteskap. Halvårsrapport. 2005, s. 6.

⁶⁶ jf. Lov om endringer i utlendingsloven av 06. januar 2006 nr.1.

presser noen til å gifte seg vil etter all sannsynlighet legge press på vedkommende før et slikt intervju også.

Bestemmelsen vil derfor i størst grad bidra til å avdekke tilfeller av tvangsekteskap hvor ektefellen(e) selv ønsker å unnslippe ekteskapet. I slike tilfeller vil ordningen innebære at ektefellen ikke får opphold i Norge.

Intervjuordningen isolert sett vil ikke kunne avdekke mange tvangsekteskap, men sammenholdt med annen informasjon om de involverte, vil myndighetene stå sterkere, og i slike tilfeller kan bestemmelsen bidra til å avdekke tvangsekteskap. Etter hvert vil det også kunne utvikles en praksis som er egnet til i større grad å se etter tegn som indikerer at ekteskapet ikke er frivillig.

Etter forarbeidene vil intervjuordningen ha en selvstendig verdi, i og med at foreldre som planlegger ”feriekupp” må ha i bakhodet at sønnen eller datteren kan foretelle om tvangen ved hjemkomst til Norge, og at opphold dermed kan nektes.⁶⁷

En negativ konsekvens av bestemmelsen er at den vil medføre at nyetablerte familier som gifter seg frivillig kan bli splittet mens de venter på oppholdstillatelse. En intervjuordning kan ventes å bli tidkrevende, og dette kan være en utfordring for de nygifte. Samtidig vil bestemmelsen komme til å ramme mange som overhodet ikke er utsatt for tvang.

Selv om en intervjuordning kan oppleves som en mistenkeliggjøring, vil det ikke utover selve intervjuet innebære en belastning for de aller fleste. Dersom det under intervjuet ikke er noe som taler for at det kan være et tvangsekteskap vil flesteparten som gifter seg i utlandet ikke merke noe til bestemmelsen. Tvangsekteskap er et så alvorlig overgrep at det avgjørende ikke er om alle tilfeller fanges opp, men at noen liv kan reddes.⁶⁸

For å unngå å ramme de tilfeller som er frivillige, er det i bestemmelsens annet ledd åpnet for å foreta intervjuet før avreise. Unntaket i § 9 litra a) er hvor vedkommende har vært i intervju hos utlendingsmyndighetene før reisen til utlandet. Årsaken er at bryllupet i dette tilfellet ikke vil komme som en overraskelse på vedkommende, som er det regelen søker å forhindre. Unntaket i litra b) gjelder for visumfri utlendinger, og begrunnes med at det uansett ikke er mulig for myndighetene å hindre en visumfri utlending innreise til riket sammen med ektefellen før tillatelse er innvilget.⁶⁹

3. Proforma ekteskap

I dag ser vi at ekteskap benyttes for å gi medlemmer av familie eller venner i foreldrenes opprinnelsesland opphold i Norge.

---

⁶⁷ Ot.prp.nr.109 (2004- 2005) Om lov om endringer i utlendingsloven, s. 6.

⁶⁸ Ot.prp.nr.109 (2004-2005), s. 5.

⁶⁹ Ibid, s. 2.

Reglene om familiegjenforening kan utnyttes til proforma ekteskap, hvor opphold i Norge er hovedmotivet bak ekteskapet.

”Retten til å få opphold i Norge som familiemedlem til en norsk eller utenlandsk borger (referanseperson) som er bosatt eller skal bosette seg i riket, er i tallmessig sammenheng det viktigste grunnlaget for varig innvandring til Norge.”⁷⁰

Det er flere eksempler som viser at barn og unge blir brukt som grunnlag for gjenforening med familie i hjemlandet.

I et intervju med Aftenposten fremholder professor i sosialantropologi Unni Wikan at ”En jente med oppholdstillatelse i Norge kan være et gullkantet papir på ekteskapsmarkedet i land som Marokko.”⁷¹

Det er flere årsaker til at ekteskap benyttes som grunnlag for opphold. En fullstendig gjennomgang av motivene bak proforma ekteskap faller utenfor behandlingen her.

For enkelte utlendinger er ekteskap den eneste muligheten for å få opphold i Norge. Dette er egnet til å legge et stort press på de unge, som vet at de kan sørge for at familiemedlemmer eller venner av foreldre kommer seg trygt til Norge ved å gifte seg med dem.

Ekteskap er derfor i en del tilfelle en ren migrasjonsstrategi, hvor opphold i Norge er hovedmotivet bak ekteskapet. Når ekteskap inngås for å sikre slekt eller venner opphold, vil det kunne foreligge tilfeller hvor ekteskapet ikke bygger på frivillighet.

”Det kan for øvrig tilføyes at utvalget har blitt gjort kjent med at det registreres stadig flere eksempler på proforma (-liknende) ekteskap som er motivert ut fra et ønske om (eller en forpliktelse til) å hjelpe en slektning til Norge. Den parten som er bosatt i Norge, samtykker eller blir presset til å inngå et arrangert ekteskap med løfte om at ekteskapet ikke skal være reelt, men kun skal bestå i tre år inntil den andre parten har fått selvstendig oppholdstillatelse i Norge.”⁷²

Som et tiltak for å hindre at barn og unge brukes av familien som levende visum, er det vedtatt en ny bestemmelse i utlendingsloven. Lovgivningen skal hindre at ekteskap inngått ved tvang skal sikre noen rett til opphold i Norge.

Den nye utlendingsloven § 9, 3. ledd lyder:

”Arbeidstillatelse og oppholdstillatelse etter første ledd kan nektes dersom referansepersonen etter forespørsel ikke samtykker i at søkeren gis tillatelse eller dersom det er sannsynlig at ekteskapet er inngått mot en av partenes vilje.”

Bestemmelsen er en uttrykkelig hjemmel for å nekte opphold dersom ekteskapet er inngått mot en av partenes vilje.

Etter forarbeidene skal forespørselen bidra til at den enkelte ikke selv behøver fortelle hva som har skjedd, men at direkte forespørsel kan bidra til at den enkelte

---

⁷⁰ NOU 2004:20, s. 214.

⁷¹ Wikan. I: Dagbladet 05.10.1997.

⁷² NOU 2004:20, s. 246.

avslører at ekteskapet ikke er frivillig og ekte. Det er nok til å nekte opphold at vedkommende ikke aktivt støtter søknaden. På grunn av den sårbare og utsatte situasjon mange befinner seg i, er det få som på eget initiativ forteller hva de har opplevd. Derfor er det behov for en bestemmelse som gir myndighetene mulighet til å spørre direkte.⁷³

Bestemmelsen angir at opphold kan nektes dersom det er ”sannsynlig” at ekteskapet er inngått mot en av partenes vilje.

En naturlig språklig forståelse tilsier at det ikke stilles store krav til bevis før opphold kan nektes etter bestemmelsen. Men etter forarbeidene skal det forstås som at det kreves sannsynlighetsovervekt for at ekteskapet er inngått mot en av partenes vilje.⁷⁴

Det innebærer at bestemmelsen gir myndighetene hjemmel til å nekte opphold hvor de regner det som mer sannsynlig at ekteskapet er inngått mot vedkommendes vilje enn at det ikke er det.

Bestemmelsen angir et opphold kan nektes dersom det er sannsynlig at ekteskapet er inngått ”mot en av partenes vilje”.

Etter forarbeidene er formuleringen valgt bevisst for å markere at det ikke kreves like mye som etter ekteskapsloven § 16, 3. ledd og straffeloven § 222, 2. ledd. Det fremkommer ved at vurderingen er hvorvidt ekteskapet er inngått ”mot en av partenes vilje”, og ikke ved ”rettsstridig atferd”. Ordlyden tilsier at det ikke skal mye til før myndighetene kan nekte opphold på dette grunnlag.

Etter forarbeidene er bestemmelsen ikke ment å ramme kun der det er brukt tvang, men også beskytte mot at noen føler seg alvorlig presset til å inngå ekteskap.⁷⁵

Som vi har sett ovenfor kan det foreligger et stort ekteskapspress uten at det foreligger den tvang som kreves etter straffelovens bestemmelse. Den som føler seg presset på en slik måte at ekteskapet er inngått mot ens vilje, men det ikke foreligger et rettsstridig press etter straffeloven, vil bestemmelsen være egnet til å hindre at ektefellen får opphold i landet.

Tidligere var det ingen lovbestemmelse som uttrykkelig ga mulighet til å nekte opphold dersom ekteskapet var inngått ved tvang.

Forarbeidene angir at innsatsen mot tvangsekteskap krever en slik bestemmelse på grunn av den nære koblingen det er mellom ekteskapspress og migrasjonsmotiver.⁷⁶

Bestemmelsen er anvendelig i de tilfeller det avdekkes tvangsekteskap. Det er helt nødvendig at det foreligger en bestemmelse som gir myndighetene adgang til å nekte opphold dersom vedkommende er kommet til Norge som følge av et tvangsekteskap eller proforma ekteskap. I slike tilfeller foreligger ikke et reelt grunnlag for opphold i Norge.

Dersom det foreligger et ekteskap som er inngått mot en persons vilje, er det også sannsynlig at vedkommende blir utsatt for press for å gi uttrykk for at ekteskapet bygger på frivillighet. Det er derfor ikke grunn til å tro at bestemmelsen får stor

---

⁷³ NOU 2004:20, s. 248.

⁷⁴ Ot.prp.nr.109 (2004-2005), s. 10.

⁷⁵ Ibid, s. 9.

⁷⁶ Ot.prp.nr.109 (2004 – 2005), s. 8.

praktisk betydning, men myndighetene har hjemmel til å nekte opphold i de tilfeller det er åpenbart at ekteskapet ikke er reelt.

Det kan tenkes at det ved anvendelsen av bestemmelsen utvikles en praksis der enkelte grupper eller nasjonaliteter er i større fare for å miste opphold enn andre. På den ene siden er det viktig at beviskravene ikke er så strenge at tvangsekteskap aldri avdekkes. På den andre siden er det viktig at ikke forvaltningen selv lager sine egne definisjoner av tvangsekteskap slik at den lovlige praksisen med arrangerte ekteskap rammes. En slik vurdering vil kunne føre til forskjellsbehandling av enkelte grupper som erfaringsmessig inngår arrangerte ekteskap. En forskjellsbehandling på grunnlag av nasjonalitet vil stride mot menneskerettighetene. Det er derfor nødvendig med klare retningslinjer for hvordan bestemmelsen skal anvendes i praksis.

Det fremgår av forarbeidene at det kreves god kunnskap for å anvende bestemmelsen, og at det er nødvendig med et effektivt og godt hjelpeapparat for de tilfeller der tvangsekteskap avdekkes.⁷⁷

Et annet spørsmål som melder seg er hva følgene av bestemmelsen kan bli. Dersom et tvangsekteskap avdekkes av utlendingsmyndighetene, vil den aktuelle ektefellen bli nektet opphold i Norge. Dette vil ha store konsekvenser for den det gjelder. Praksisen med oppholdsnekt for den ene ektefellen i tilfeller hvor staten oppdager tvangsekteskap, kan etter hvert gjøre det mindre attraktivt å arrangere tvangsekteskap hvor målet med ekteskap er opphold i Norge. Uavhengig av om det er en eller begge ektefeller som ufrivillig inngår ekteskap kan opphold nektes. Bestemmelsen vil sende et signal til minoritetsmiljø i Norge, om at det å inngå ekteskap ved tvang, uavhengig av hvem som er utsatt for tvangen, kan føre til at opphold nektes. En slik praksis vil raskt spre seg til utlandet. Myndighetene får markert at ufrivillige ekteskap ikke gir grunnlag for opphold. Det er et sterkt politisk signal. Dette kan på sikt bidra til at holdningene omkring ufrivillige ekteskap endres.

4. Andre tiltak for å hindre tvangsekteskap

4.1. Alders- og underholdsplikt

I praksis vil normalt en eller begge parter i et tvangsekteskap være unge ved ekteskapsinngåelsen.

Utlendingsforskriften § 25 fastslår at dersom en norsk statsborger eller utlending med opphold i Norge gifter seg med en utlending, må partneren i Norge tjene nok til underhold, eller være over 23 år.

Forskriftens § 25, 2. ledd angir at ” Når søkeren er ektefelle eller samboer til herboende, jf. første ledd bokstav a og b og § 24 første ledd bokstav b, eller skal inngå ekteskap med herboende etter innreisen, jf. § 24 første ledd bokstav a, skal underholdskravet oppfylles av hovedpersonen når en av partene er under 23 år.”

Underholdskravet må oppfylles av herboende, og gjelder både for kvinner og menn.

Formålet med bestemmelsen er å få foreldre til å utsette giftemål til barna er 23 år.

---

⁷⁷ Ot.prp.nr.109 (2004 – 2005), s. 10

Når grensen er satt til 23 år har det sammenheng med at de fleste ekteskap som inngås i utlandet gjøres før fylte 23 år. Bak forslaget ligger en antagelse om at den enkelte anses mer egnet til å stå imot ekteskapspress ettersom de er eldre.⁷⁸

En undersøkelse av ekteskapsmønsteret til utvalgte innvandrergupper i perioden 1996-2004 viser at i 2004 var gjennomsnittsalderen for ekteskap med pakistansk mann bosatt i Norge på 24,2 år, mens for henteekteskapene var den på 21,8 år. I tillegg antas at en del unge inngår ekteskap i utlandet før fylte 18 år. For eksempel viser statistikk fra den norske ambassade i Pakistan for perioden 2004-2005 at det ble avdekket 11 tilfeller der en norsk-pakistaner var under 18 år da ekteskapet ble inngått.⁷⁹

Er et alders- og underholds krav et effektivt virkemiddel mot tvangsekteskap?

Målet er å beskytte de som ikke inngår ekteskap av egen fri vilje før fylte 23 år. Underholds kravet fordrer en viss tilknytning til arbeidslivet eller studier. Dette kan være med på å hindre at de unge utsettes for et ekteskapspress, og at de sendes til utlandet. Det fremgår av forarbeidene at "...personer under 23 år som selv har evne til å sikre underhold, eller person over 23 år, normalt vil være i en mer ressurssterk posisjon i forhold til å hevde sine egne interesser på tvers av familiens vilje."⁸⁰

En åpenbar negativ konsekvens av bestemmelsen er at 23 års kravet kun vil gjelde for den som ikke kan oppfylle underholdsplikten. Det vil kunne innebære at en person som er under 23 år, og som er utsatt for ekteskapspress, i tillegg blir tvunget ut i arbeid. Bestemmelsen kan derfor føre til at unge tas ut av utdanning, og tvinges ut i arbeid for å finansiere sitt eget ekteskap.

Rådgivere fra videregående skoler i Oslo viser at dette er et reelt problem. "En elev ble giftet bort. En uke før skolestart på høsten, får hun beskjed av foreldrene om at hun ikke skal studere, men jobbe." Flere tilfeller viser at eksemplet ikke er unikt.⁸¹

Som vi har sett tidligere er det ikke sjelden de unge allerede er gift i utlandet, men at ektefellen venter med å komme til Norge. Etter fylte 23 år kan familiegjenforening skje uten at underholds kravet må oppfylles. I denne situasjonen vil den unge være gift, selv om vedkommende ikke bor i Norge. Derfor vil bestemmelsen kunne innebære at muligheten til å inngå ekteskap varierer etter økonomi. Den som er velstående vil ikke ha noe problem med å finansiere ekteskapet, mens andre kanskje må ut i arbeid før endt utdanning, eller flyttes til utlandet.

Dersom det er personen i utlandet som er utsatt for press, og den norske part innfrir underholds kravet, vil det fortsatt være et tvangsekteskap.

---

⁷⁸ Forskrift om endring i utlendingsforskriften. Fastsatt av kommunal og regionaldepartementet, jf. Kronprinsreg. Res. 21. desember 1990 nr. 1017 og res. 15. desember 2000 nr. 1263, med hjemmel i lov 24. juni 1988 nr. 64 om utlendingers adgang til riket og deres opphold her (utlendingsloven) §§ 9 og 59.

⁷⁹ HRS. Ekteskap blant utvalgte innvandrergupper i Norge. Nr.1 2006, s. 26.

⁸⁰ NOU:20, s. 249.

⁸¹ Dagbladet 12.1.2006.

Utgangspunktet er at bestemmelsen gjelder for alle ekteskap. Den kan derfor ramme flere enn de som utsettes for tvangsekteskap. For eksempel dersom en norsk ungdom studerer i utlandet, og gifter seg. Dersom vedkommende flytter tilbake til Norge for å gjøre ferdig sine studier før fylte 23 år, vil ikke et studielån kunne innfri underholds kravet, og ektefellen kan derfor ikke komme til Norge. Bestemmelsen kan derfor føles urettferdig for de mange som inngår frivillige ekteskap. I praksis vil bestemmelsen først og fremst ramme de grupper som tradisjonelt gifter seg tidlig, som er vanlig i minoritetsmiljø. Også her vil den kunne ramme skjevt, ut fra at de aller fleste inngår ekteskap av egen fri vilje.

Det foreligger ingen sikker informasjon om endringene i utlendingsforskriften har ført til mindre tvangsekteskap eller færre henteekteskap. HRS peker i sin siste rapport på at det fra skolehold rapporteres om at særlig unge kvinner tas ut av skolen i alderen rundt 18 år, eller de får ikke fortsette skole etter avsluttet videregående skole.

”Fremlagt statistikk her for 2004, altså det første hele året den nye regelen har vært i funksjon, viser også at det er ingen tendens til nedgang i antall ekteskapsinngåelser i sentrale grupper av etterkommerne, både jenter og gutter...”,⁸²

Dersom de unge gifter seg i like stor grad innebærer ikke bestemmelsen nødvendigvis et effektivt virkemiddel mot tvangsekteskap. Det fremkommer av rapporten at antall henteekteskap ikke har gått ned etter at bestemmelsen trådte i kraft. Selv om det bare har gått et år, kan det tyde på at de unge faktisk innfrir underholds kravet ved jobb. Dersom de unge avstår fra å ta høyere utdanning for å gifte seg vil det kunne få store konsekvenser for samfunnet generelt og minoritetene spesielt.

4.2. Fast alderskrav?

Det er i forslag til ny utlendingslov foreslått å innføre en fast aldersgrense på mellom 21 og 24 år for familiegjenforening. Bakgrunnen er den samme som for forskriften, og følger dansk mønster.

Tanken bak forslaget er at den personlige modenhet gjør den enkelte bedre rustet til å motstå press ved et høyere alderskrav for familiegjenforening.⁸³

Er alderskrav et adekvat tiltak mot tvangsekteskap?

Det er på det rene at et alderskrav vil redusere antall giftemål i utlandet. Som jeg har vist ovenfor vil ikke regelen nødvendigvis bidra til at ungdommene utsettes for mindre tvang i ekteskapsøyemed. Dersom foreldre ønsker sine barn gift tidlig, noe som er vanlig i mange kulturer som arrangerer ekteskap, er dette fullt mulig på tross av alderskravet. Det kan tenkes at bestemmelsen fører til at barn og unge holdes i utlandet inntil de blir gamle nok, og det kan være et stort overgrep mot de unge. Det er viktig at kampen mot tvangsekteskap ikke bare hindrer tvang i Norge, men også forsøker å hindre at ofrene settes i en enda mer sårbar situasjon i utlandet.

---

⁸² HRS. Ekteskap blant utvalgte innvandrergupper i Norge. 2006. s. 33.

⁸³ NOU 2004:20, s. 246.

Dersom et alderskrav for familiegjenforening skal kunne være et effektivt virkemiddel mot tvangsekteskap, vil det innebære at det må settes høyere enn kravet er i dag. I Norge er det 18 års aldersgrense for å gifte seg. Dersom kravet settes så høyt som til 24 år for familiegjenforening, er det en markant forskjell på å gifte seg i Norge og med en i utlandet. Et slikt krav vil ramme alle borgerne, og medføre en reell begrensning i muligheten til å ta selvstendige valg i spørsmål om ekteskap.

Dersom det skal innføres et alderskrav for familiegjenforening bør det ikke være så høyt at det åpenbart rammer mange frivillige ekteskap. I så tilfelle kan bestemmelsen være diskriminerende.

Sammenlignet med de øvrige tiltak mot tvangsekteskap, synes et alderskrav å innebære mange ulemper for den aktuelle gruppe den er ment å beskytte.

En inngripende bestemmelse for å hindre tvangsekteskap bør være egnet til å nå formålet. Som vist ovenfor er det mye som taler for at alderskravet ikke medfører at den enkelte utsettes for mindre tvang. De beste grunner taler for at et alderskrav ikke vil være et så effektivt virkemiddel mot tvangsekteskap at det legitimerer en så inngripende bestemmelse.

V. Hvordan er lovgivningen utformet for at flere tilfeller skal oppdages?

Et reelt problem i forhold til tvangsekteskap er at så få saker oppdages, og får rettslig behandling.

Dersom forbudet mot tvangsekteskap skal ha sin tilsiktede virkning må loven håndheves.

1. Offentlig påtale

Hovedregelen i norsk rett er at straffbare handlinger er underlagt offentlig påtale, jf. straffeloven § 77. Ved offentlig påtale kan politiet reise sak uten fornærmedes vilje.

I 2004 ble straffeloven endret slik at både straffeloven §§ 220, 1. ledd og 222, 2. ledd er underlagt offentlig påtale.

I forhold til tvangsekteskap innebærer det at påtalemyndigheten kan reise sak mot foreldre eller andre, selv om fornærmede ikke ønsker det.

Det er flere hensyn som begrunner offentlig påtale i forhold til tvangsekteskap.

På grunn av den lojalitet som foreligger mellom nære familiemedlemmer, er det vanskelig å oppdage tilfeller av tvangsekteskap, og få stilt de ansvarlige til ansvar for sine handlinger. Etter forarbeidene er det en stor belastning for den som utsettes for tvangsekteskap å angi familien.⁸⁴ Det er de samme hensyn som ligger til grunn for vitnefritaksreglene i straffeprosessloven § 122, som angir at man kan slippe å vitne mot nær familie. Begrunnelsen er den byrde det er å kriminalisere sine nærmeste.

---

⁸⁴ Inst.O.nr.106 (2002-2003), s. 6.

Offentlig påtale fjerner belastningen med anmeldelse og påtale fra offer og over på påtalemyndighetene.

Ved overtredelse av strl. §§ 220, 1. ledd og 222, 2. ledd kan påtalemyndigheten reise sak på eget initiativ.

Formålet med offentlig påtale er å få etterforsket flere tilfeller av tvangsekteskap. Endringen ble ansett nødvendig fordi den som tvinger en person inn i ekteskapet etter all sannsynlighet også vil forhindre vedkommende å anmelde forholdet. Derfor kan offentlig påtale gjøre regelverket mer effektivt.⁸⁵

På den annen side er bestemmelsen egnet til å sette offer for tvangsekteskap i en vanskelig situasjon. Det har sammenheng med hvordan det offentlige mottar informasjon om tvangen.

For eksempel dersom den unge søker hjelp om voldsalarm eller politibeskyttelse, eller går til sak for å oppheve ekteskapet etter el. § 16, 3. ledd, kan det ende i en sak mot foreldrene. I forhold til tvangsekteskap vil en straffeforfølgning kunne bidra til at familiens ære er tapt, og offer vil da havne i en meget vanskelig situasjon. Det fremkommer av straffedommen om tvangsekteskap at faren til offeret uttalte at han nå måtte drepe sin datter for å gjenopprette æren til familien.⁸⁶

Bestemmelsen innebærer at fornærmede fratas muligheten til selv å bestemme hvorvidt han eller hun vil gjennomføre en straffesak mot sine foreldre. Offeret kan føle at det mister kontroll over egen sak.⁸⁷ Det er på det rene at det er offeret som opplever tvangen på kroppen, og straffelovens tvangsdefinisjon baserer seg på offerets opplevelser. Det er således deres oppfatning som også burde ligge til grunn for om de ønsker å anmelde og straffeforfølge sine foreldre.⁸⁸

Med tanke på de forhold som gjør tvangsekteskap så vanskelig å oppdage, er det ansett avgjørende at det offentlige kan straffeforfølge overgrep som kommer for dagen. Offeret vil også fortsatt ha en viss kontroll, i og med at påtalemyndigheten til en viss grad er avhengig av fornærmede for at det skal kunne føres en sak for retten.

Når den straffbare handling først er kommet til påtalemyndighetens kunnskap, vil offentlig påtale hindre at den fornærmede utsettes for press om å trekke en eventuell påtalebegjæring tilbake.⁸⁹ Men i praksis vil påtalemyndigheten sjelden reise sak dersom fornærmede ikke samarbeider.

2. Fylkesmannens adgang til å reise sak

Ekteskapsloven § 16 a) angir at ”Fylkesmannen kan reise sak for å få dom for at et ekteskap består eller ikke består.”⁹⁰

---

⁸⁵ Ibid. s. 6.

⁸⁶ TDRAM – 2005 – 55127, s. 7.

⁸⁷ Ot.prp.nr.51 (2002-2003), s. 22.

⁸⁸ Bredal: I: Debattinnlegg i Dagbladet 27.5.2003.

⁸⁹ Ot.prp.nr.51(2002-2003), s. 22.

⁹⁰ Ekteskapsloven ble endret i 2003.

Bestemmelsen er et utslag av at det er nødvendig å gå mer aktivt til verks for å oppdage tvangsekteskap. Bestemmelsen er et alternativ til den part i ekteskapet som ser det som en belastning å gå til sak på eget initiativ etter el. § 16, 3. ledd.

Fylkesmannen kan reise sak i de tilfeller hvor det foreligger mistanke om at et ekteskapet er inngått ved tvang.

Spørsmålet blir i hvilke tilfeller det kan være aktuelt for fylkesmannen å gripe inn etter bestemmelsen.

Etter ordlyden ”kan” fylkesmannen gripe inn. Det er således opp til hans skjønn å reise sak. Fylkesmannen må foreta en konkret helhetsvurdering av situasjonen på bakgrunn av bevisene i saken. Det har vært anført at bestemmelsen strider mot disposisjonsprinsippet, som er et grunnleggende prinsipp i norsk rett. Prinsippet angir at enhver råder fritt over sine egne privatrettslige disposisjoner. Ut fra dette prinsippet er det opp til hver enkelt å søke om separasjon eller skilsmisse.

Bestemmelsen åpner for at andre offentlige etater som skole og barnevern kan gi melding til fylkesmannen dersom de mistenker tvangsekteskap.⁹¹ På denne måten kan fylkesmannen få informasjon om at et tvangsekteskap foreligger. Som vi har sett er det vanskelig å oppdage overgrep, og det er derfor positivt at lovgivningen åpner for at flere tilfeller kan avdekkes.

På den annen side innebærer bestemmelsen at det ikke nødvendigvis skjer på begjæring av en av de involverte parter. Dette kan ha den negative effekt at de som ønsker å søke hjelp ikke henvender seg til offentlige organer i frykt for at fylkesmannen skal gripe inn å oppheve ekteskapet. Det er uheldig dersom en lovbestemmelse ødelegger for den enkeltes ønske om å søke hjelp. Bestemmelsen kan få store konsekvenser for de involverte, og fratrar den enkelte retten til selv å avgjøre når og eventuelt om man ønsker å oppheve ekteskapet.

Det offentlige har i noen tilfeller en rett og en plikt til å gripe inn for å sikre de offentlige interesser i saken. Tvangsekteskap er et så alvorlig overgrep mot sentrale menneskerettigheter at det offentlige anser seg pliktig til å gripe inn for å oppdage flere tilfeller. Etter forarbeidene skal bestemmelsen anvendes med varsomhet. Det fremkommer av forarbeidene at sak bør reises av fylkesmannen i samsvar med den som utsettes for tvangen.⁹² Dette har sammenheng med begrunnelsen for regelen. Bakgrunnen er å kunne oppløse ekteskap den enkelte ikke klarer selv på grunn av den sosiale kontroll som foreligger.

Bestemmelsen er etter forarbeidene ment å ramme de mer opplagte tilfeller, hvor det foreligger klare holdepunkt for at tvangsekteskap foreligger. ”Hjemmelen bør benyttes når det vil være svært uheldig at situasjonen ikke blir avklart”.⁹³ Et

---

⁹¹ Ot.prp.nr.103 (2002-2003) Om lov om endringar i lov 4. juli nr. 47 om ekteskap (ekteskapslova) m.m. s. 33.

⁹² Ot.prp.nr.103 (2002-2003), s. 33.

⁹³ Inst.O.nr.17(2003-2004). Innstilling fra familie-, kultur og administrasjonskomiteen om lov om endringar i lov 4. juli 1991 nr. 47 om ekteskap (Ekteskapslova) mm, s. 4.

eksempel som fremgår av forarbeidene er hvor det foreligger en straffedom om tvangsekteskap i saken.⁹⁴

Det er også kun i disse tilfeller bestemmelsen kan tenkes å ha praktisk betydning. Slik reglene er utformet i dag, skal det mye til før det offentlige kan gripe inn å oppløse et ekteskap, uten at det samtidig foreligger så sterke bevis for tvangsekteskap at det også kan anlegges straffesak. Sammen med offentlig påtale er det positivt at myndighetene selv har anledning til å oppløse ekteskapet. Det er i denne sammenheng bestemmelsen kan ha selvstendig betydning i forholdt til tvangsekteskap.

3. Intervjuordning

Som nevnt under punkt IV, er det kommet en ny paragraf (§ 9a) i utlendingsloven som krever at partene som har inngått ekteskap i utlandet må i intervju hos utlendingsmyndighetene før opphold i Norge kan innvilges. Når det gjelder innholdet i bestemmelsen viser jeg til gjennomgangen ovenfor.

Et av hovedformålene med bestemmelsen er å oppdage flere tilfeller hvor tvang ligger til grunn for opphold. Et formål med intervjuordningen, er at det blir lettere å oppdage tilfeller av tvangsekteskap som inngås i utlandet.

VI. Hvilke skranker oppstiller EMK for den lovgivningsmessige frihet i forhold til å bekjempe tvangsekteskap?

1. Innledning

Norge har gjennom konvensjonen om sivile og politiske rettigheter (SP) forpliktet seg til bl.a. å sikre at ekteskap inngås frivillig av begge ektefellene, jf. SP art. 2, jf. art. 23, nr. 3. Denne konvensjonen gjelder som norsk lov etter menneskerettsloven § 3. Dermed plikter Stortinget å gi lover som skal forhindre at noen må leve i et tvangsekteskap.

Men menneskerettigheter etter Den europeiske menneskerettskonvensjon(EMK), som også gjelder som norsk lov etter menneskerettsloven § 3, setter grenser for hvilke lover Stortinget kan vedta for å bekjempe tvangsekteskap. Det kan tenkes at lovgivningen mot slike ekteskap kan komme i konflikt med flere rettigheter i EMK, men her behandles kun retten til respekt for familieliv etter EMK art. 8.

I forhold til EMK art. 8 vil en nektelse av familiejenforening være den vanligste krenkelsen som oppstår i kjølvannet av kampen mot tvangsekteskap. Derfor vil de praktiske eksemplene i den videre framstillingen kun omfatte tilfeller hvor den ene ektefellen ikke får oppholdstillatelse etter søknad om familiejenforening.

2. EMK artikkel 8

---

⁹⁴ Jf. Strl. § 222, 2. ledd.

EMK art. 8 omhandler retten til respekt for privat- og familielivet. I norsk oversettelse lyder art. 8:

”

1. Enhver har rett til respekt for sitt privatliv og familieliv, sitt hjem og sin korrespondanse.
2. Det skal ikke skje noe inngrep av offentlig myndighet i utøvelsen av denne rettighet unntatt når dette er i samsvar med loven og er nødvendig i et demokratisk samfunn av hensyn til den nasjonale sikkerhet, offentlige trygghet eller landets økonomiske velferd, for å forebygge uorden eller kriminalitet, for å beskytte mot helse eller moral, eller for å beskytte andres rettigheter og friheter.”

Som utgangspunkt er det klart at enhver har krav på respekt for sitt familieliv, jf. pkt. 1. Begrepet ”enhver” omfatter alle som befinner seg på statens territorium.⁹⁵ I forhold til familiegjenforening vil respekt for familielivet kunne bety at staten ikke kan avslå en søknad om opphold dersom vedkommende skal stifte – eller gjenforenes med sin familie.

EMK har ingen bestemmelse om at ekteskapet skal bygge på frivillighet. Det fremgår av artikkel 12 at enhver har rett til å inngå ekteskap. Etter ordlyden er det ikke et krav at ekteskapet skal inngås frivillig. Dette kan forklares med at problematikken rundt tvangsekteskap ikke har vært påfallende stor i Europa før de senere år. Det fremkommer av andre internasjonale menneskerettskonvensjoner at det er de frivillige ekteskap staten er forpliktet til å verne. EMK har siden vedtakelsen ment å være en dynamisk menneskerettskonvensjon som til enhver tid sikrer borgernes menneskerettigheter.⁹⁶ Derfor har EMD gjennom sin praksis foretatt en dynamisk tolkning av artiklene i konvensjonen. EMDs rettsutviklende praksis kan tyde på at de i dag ville funnet at et ekteskap inngått ved tvang ikke er vernet etter konvensjonen. Det er også i teorien fremhevet at EMK art. 8 kun omfatter frivillige inngåtte ekteskap.⁹⁷

I utgangspunktet er det familier som allerede har hatt et samliv som beskyttes av EMK art. 8. Men det fremgår av EMD-praksis at også nyetablerte ekteskap kan vernes av artikkelen. Forutsetningen for dette er at ekteskapet er lovlig og seriøst.⁹⁸ Men i forholdsmessighetsvurderingen er det forskjell mellom tradisjonell familiegjenforening og de tilfeller hvor ekteskapet er nytt. Nyetablerte ekteskap har etter dommen et dårligere vern enn de allerede etablerte.

At staten kan gjøre inngrep i retten til respekt for familieliv fremgår klart av punkt 2 i artikkelen. For at inngrep ikke skal utgjøre en krenkelse av individets rettigheter må vilkårene i inngrepshjemmel være oppfylt. Disse vilkårene er at inngrepet har lovhjemmel, og at det er egnet til å oppnå formålet og inngrepet må være ”nødvendig i et demokratisk samfunn”.

Kravet til lovhjemmel er til for å sikre individets rettsikkerhet, herunder forutberegneligheten. Dette skal ikke utdypes videre i denne framstilling, men fokuset rettes heller mot formålmessigheten og kravet om at inngrepet må være nødvendig i et demokratisk samfunn.

---

⁹⁵ Aall, Jørgen. *Rettsstat og menneskerettigheter*, s. 49.

⁹⁶ Fremgår for eksempel ved *Tyrer mot Storbritannia*, pkt. 31.

⁹⁷ Aall. *Rettsstat og menneskerettigheter*, s. 179.

⁹⁸ *Abudlaziz, Cabaes og Balkandali mot Storbritannia*, ref. nr. A9214/80,9473/81, 9474/81.

Staten kan i utgangspunktet regulere innvandringen i tråd med statens interesser. Lovgivning med det formål å bekjempe tvangsekteskap er et legitimt formål etter EMK art. 8, pkt. 2. Formålsangivelsene i art. 8, pkt. 2 kjennetegnes ved at de er vidtrekkende og generelle, jf. eksempelvis ”den nasjonale sikkerhet... [eller] for å beskytte andres rettigheter og friheter...”. Når formålene er så vage kan det hevdes at disse vilkårene ikke innebærer en reell begrensning statens inngrepskompetanse. En viss begrensning vil vilkåret om formål likevel representere.

Med uttrykket ”nødvendig i et demokratisk samfunn” forstår man et krav om forholdsmessighet. Begrepet ”nødvendig i et demokratisk samfunn” er vagt og i EMD-praksis ble det i Olsson mot Sverige fremhevet at ”the notion of necessity implies that an interference correspond to a pressing social need and, in particular that it is proportionate to the legitimate aim pursued”.⁹⁹

Denne uttalelsen klargjør kanskje ikke innholdet i vilkåret ”nødvendig i et demokratisk samfunn”, men heller ikke i teorien har man lyktes med en nærmere definisjon av innholdet i dette begrepet.¹⁰⁰ Forholdsmessighetsvurderingen må foretas konkret i det enkelte tilfellet ved at man veier de forskjellige hensyn mot hverandre. På den ene siden har man de samfunnsmessige eller individuelle hensyn som taler for inngrep og på den annen side hensynet til den inngrepet skjer overfor. Det må være samsvar mellom inngrepets styrke og inngrepets formål. Dess mer inngripende et tiltak er, jo sterkere samfunnsmessige eller individuelle hensyn må foreligge.

Denne vurdering kan eksemplifiseres ved å vurdere den nye lovgivningen i utlendingsloven § 9, 3. ledd. Det kan tenkes en situasjon hvor en ektefelle får avslag på søknaden om opphold fordi utlendingsmyndighetene mener at det er ”overveiende sannsynlig” at et ekteskap er inngått ufrivillig, selv om ektefellene på sin side hevder at dette ikke er tilfellet. Avslag på en søknad om familiegjenforening i slike tilfeller vil være svært belastende for det ekteparet som ikke får starte et liv sammen i Norge. Men på den annen side har utlendingsmyndighetene oppfylt kravet om at inngrepet må ha hjemmel i lov samt at denne hjemmelen er egnet til å motvirke tvangsekteskap, som jo er i både samfunnets og individene som utsettes for slike overgrepets interesse. Dersom ekteskapet i dette tilfellet er inngått frivillig, vil et avslag innebære en krenkelse av konvensjonen art. 8, da lovtiltak mot frivillige inngåtte ekteskap ikke kan forsvares etter unntaket i punkt 2.

Her vil en rett til effektiv prøving av vedtaket i norsk rett i samsvar med EMK art. 13 kunne avverge at ekteparets rettigheter etter art. 8 krenkes. Hvis de tilkjennes en rett til å overprøve vedtaket vil dette bidra til at saken blir opplyst på nytt og statens avgjørelse kan dermed bli riktig.

Ved vurderingen av om lovgivningen og inngrep med hjemmel i denne lovgivningen utgjør en krenkelse av individets rettigheter må avgjøres ut fra en vurdering av om det aktuelle inngrep vil kunne bidra til å oppnå det aktuelle formål, og videre vil det være avgjørende at samfunnets behov for å bekjempe

⁹⁹ Olsson mot Sverige, A 130, 1988. pkt. 67

¹⁰⁰ Aall. Rettstat og menneskerettigheter, s. 131.

tvangsekteskap ikke under alle omstendigheter går foran individets behov for et trygt og forutsigbart familieliv.

Lovgivningen må i bekjempelsen av tvangsekteskap ikke gå så langt at mulighetene for å etablere et samliv i Norge med bakgrunn i lovlig arrangerte ekteskap ikke er mulig.

VII. Avslutning

Etter hvert som problemet med tvang relatert til ekteskapet er blitt en kjent problemstilling i Norge, har det vært nødvendig å finne en lovgivning som effektivt kan bidra til å motvirke tvangsekteskap.

Problematikken rundt tvangsekteskap og æresrelatert vold er i stor grad en verdikonflikt, som krever mange og ulike tiltak. Tvangsekteskap undergraver menneskerettigheter, og praksisen kan ikke tillates under dekke av forståelsen for andre kulturer.

De siste års lovendringer i kampen mot tvangsekteskap viser tydelig at lovgiver tar problemet på alvor.

I vurderingen av om de politiske målsettinger nås gjennom bestemmelsene er det nødvendig å se på om bestemmelsene effektivt kan bidra til å motvirke tvangsekteskap. Som oppgaven beskriver lever ofre for tvangsekteskap ofte under sterkt press, og det er derfor særlig vanskelig å finne bevis for at tvangsekteskap foreligger. Bestemmelsene er derfor i stor grad utformet med dette for øyet.

I forhold til el. § 16 a, vil bestemmelsen som nevnt ha begrenset praktisk betydning isolert sett. Personer som er underlagt et slikt press at de giftes mot sin vilje, vil som oftest ikke avsløre forholdet til en etat som gjør at fylkesmannen blir kjent med forholdet. Det er derimot positivt at det eksisterer en bestemmelse som gjør at myndigheten kan oppløse tvangsekteskap dersom ektefellene selv ikke gjør det. Sammen med straffebestemmelsen er den egnet til å underkjenne tvangsekteskap. Etter min mening burde det være automatikk i at når det foreligger en straffedom mot tvangsekteskap, blir ekteskapet også oppløst.

Et fast alderskrav til familiegjennforening er et virkemiddel som kan tenkes å medføre at færre gifter seg i utlandet. På den annen side vil bestemmelsen ramme skjevent, og det gjelder særlig dersom alderskravet settes høyt. Et eventuelt fast alderskrav bør ikke settes mye høyere enn den lovlige giftealder i Norge. I så tilfelle vil den være inngripende mot mange som ikke er offer for tvang i ekteskapsøyemed. Det er også usikkert om et alderskrav vil vær egnet til å hindre tvang, da et ekteskap i alle tilfeller kan gjennomføres på tross av alderskravet.

Det samme gjelder for alders- og underholdskravet etter utlendingsforskriften § 25, som i mange tilfelle rammer personer som ikke er utsatt for tvang. Her kommer også det faktum at ungdom avstår fra utdanning for å kunne gifte seg.

Det er av stor betydning at det er kommet et straffebud som forbyr tvangsekteskap, (strl. § 222, 2. ledd). Det er særdeles positivt at også trusler rammes, som er mest aktuelt i praksis. I tillegg til at bestemmelsen synliggjør det straffbare, er den også egnet til å gjøre myndighetenes arbeid mot tvangsekteskap mer effektivt. Strafferammen er høy, og rettspraksis viser at det dømmes i samsvar med

lovgivers vilje. Et mål med straffebestemmelsen er at det for mange er av stor betydning at en handling er gjort straffbar, og dette kan på sikt skape en holdningsendring blant minoriteter i Norge.

Bestemmelsen om barneekteskap etter strl. § 220, 1. ledd vil ha liten praktisk betydning. Det har sammenheng med at det er vanskelig å få kjennskap til disse ekteskapene. Men bestemmelsen sender et klart politisk signal, og levner liten tvil om det norske samfunns syn på barneekteskap.

Når det gjelder intervjuordningen (utl. § 9a) vil den ikke kunne avdekke så mange tvangsekteskap isolert sett, men sammenholdt med andre opplysninger kan den bidra til å oppdage overgrep. Bestemmelsen åpner for at det skal bli lettere for den enkelte å fortelle om tvang, og dette kan på sikt være en egnet måte å oppdage overgrep på. Det er en forutsetning at myndighetene har tilstrekkelig kunnskap om temaet, slik at ordningen blir effektiv og rettferdig. Etter min mening er det nødvendig at den som intervjues får sitte alene i et rom hvor det er mulighet for å være oppriktig. Enda viktigere er det at det eksisterer et mottaksapparat som tar seg av ofrene dersom de forteller om et tvangsekteskap.

Bestemmelsen vil føre til at ungdom kommer tilbake til Norge, og i mindre grad holdes i utlandet. Dette er et målrettet tiltak som mange vil kunne nyte godt av.

Det er viktig at det fremkommer klart i lovs form at tvangsekteskap kan føre til at opphold nektes etter norsk lov, jf. utl. § 9, 3. ledd. For å kunne bekjempe praksisen med tvangsekteskap er det helt nødvendig at overgrepene får følbare konsekvenser. Uavhengig av hva som er motivet bak et tvangsekteskap, vil en trussel om at opphold kan nektes innebære at noen avstår fra å arrangere et tvangsekteskap.

Det er avgjørende at det kommer klart frem at tvangsekteskap ikke anerkjennes etter norsk rett. Det er et reelt problem at tvangsekteskap foregår i det skjulte, og at særlig barn og unge er offer. Derfor er de nye bestemmelser i utlendingsloven, og straffeloven målrettede tiltak som kan være viktige hjelpemidler i kampen mot tvangsekteskap.

Litteratur:

Hennum, Ragnhild. Lovgivning mot tvangsekteskap og bigami. Ragnhild Hennum og Rachel Paul. Stensilserien nr. 92. Institutt for kriminologi. Universitetet i Oslo. Oslo. 2000.

Holmøy, Vera. Ekteskapsloven – og enkelte andre lover med kommentarer. Vera Holmøy og Peter Lødrup. Oslo, 2001

Andenæs, Johs. Alminnelig strafferett. 5.utg. Oslo. 2004.

Holmøy, Vera. Kommentartutgave til Ekteskapsloven. Vera Holmøy og Peter Lødrup. Oslo. 1997.

Bratholm, Anders. Straffelovens kommentartutgave Første Del. Almindelige Bestemmelser. Anders Bratholm og Magnus Matningsdal. Oslo. 1991

Bratholm, Anders. Straffelovens kommentartutgave Anden Del. Forbrydelser. Anders Bratholm og Magnus Matningsdal. Oslo. 1995

Unneberg, Inge. Vi skal gifte oss. Oslo. 1997.

Aall, Jørgen. Rettsstat og menneskerettigheter. Bergen. 2004.

Rapporter/ Artikler:

Selvhjelp for innvandrere og flyktninger(Seif). Mellom Barken og Veden. 1999.

UDI, politiet og Norges Røde Kors. Halvårsrapport. Juni 2005.

Einarsen, Terje. Familieinnvandring, tvangsekteskap og politikk. I: Tidsskrift for familierett, arverett og barnevernrettslige spørsmål(FAB).

Human Right Service. Innvandring gjennom ekteskap. 2005.

Human Right Service. Ekteskap blant utvalgte innvandrergupper i Norge. N1/2006.
www.rights.no

ORKIS. Årsrapport for 2002.

Likestillingscenteret. Vold mot kvinner.
www.likestilling.no/undertema: Vold mot kvinner.

Avisartikler:

Galán, Sarah (02.05.06.) Fem års fængsel for at forelske sig. I: Politiken Tilgang:
<http://politiken.dk/VisArtikel.iasp?PageID=451566>

Baldersheim, Nanna. (12.01.06) Må betale eget tvangsekteskap. I: Dagbladet.
Tilgang: <http://www.dagbladet.no/nyheter/2006/01/12/454562.html>

Bartnes, Gudmund. (21.05.05) Preventiv effekt. I: Aftenposten. Tilgang: <http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/article1042954.ece>

Bredal, Anja. (12.11.04) Tvang og frivillighet i arrangerte ekteskap. Kronikk. I: Dagbladet Tilgang: <http://www.dagbladet.no/kultur/2004/11/12/414346.html>

Bredal, Anja. Offentlig påtale mot tvangsekteskap - signal med bieffekt. Debattinnlegg. I: Dagbladet 27.5.2003 Tilgang: http://www.samfunnsforskning.no/files/K_2002_25.pdf

I: Dagbladet 05.10.1997

Forarbeider:

NOU:1994:20. Ny utlendingslov.

Ot.prp.nr.109(2004-2005). Om lov om endringer i utlendingsloven (beskyttelse mot tvangsekteskap og mishandling i ekteskap og vern av utenlandske arbeidstakeres lønns- og arbeidsvilkår mv.)

Ot.prp.nr.103(2002-2003). Om lov om endringer i lov 4. juli 1991 nr.47 om ekteskap (ekteskapslova) m.m.

Ot.prp.nr.51(2002-2003) Om lov om endringer i straffelova mv.(styrka innsats mot tvangsekteskap mv.)

Innst.O.nr.17(2003-2004). Innstilling fra familie-, kultur og administrasjonskomiteen om lov om endringer i lov 4. juli 1991 nr. 47 om ekteskap (ekteskapslova) m.m.

Innst.O.nr.106(2002-2003). Innstilling frå justiskomiteen om lov om endringer i straffelova mv.(styrka innsats mot tvangsekteskap mv.)

Dommer:

Publiserte dommer:

HR-2006-00258-A. Norges Høyesterett – Dom 2006-02-15

RG 1999 s. 449. Fredrikstad byrett – Dom 1998-06-22

RG 2002 s. 981. Toten Tingrett - Dom 2002-04-08

RG 2002 s. 912. Oslo Tingrett – Dom 2002-03-18

Upubliserte dommer:

LB-2005-85252. Borgarting lagmannsrett – Dom 2005-09-30

TOSLO-2005-36049. Oslo Tingrett – Dom 2005-06-21

TDRAM-2005-55127. Drammen Tingrett – Dom 2005-05-19

Lover:

1902	Almindelig borgerlig Straffelov (Straffeloven) av 22. mai 1902 nr 10 § 51, 1. ledd § 77 § 220,1. ledd § 222,2. ledd
1981	Lov om barn og foreldre(Barnelova) av 8. april nr 7 § 30 a
1981	Lov om rettergagnsmåten i straffesaker(Straffeprosessloven) av 22. mai nr 25 § 122, 1. ledd
1988	Lov om utlendingers adgang til riket og deres opphold her(Utlendingsloven) av 24. juni nr 64 § 9, 3. ledd § 9 a
1991	Lov om ekteskap(Ekteskapsloven) av 4. juli nr 47 § 1, 1.ledd § 1a § 16, 3. ledd § 16 a
1999	Lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (Menneskerettsloven) av 21. mai nr. 30 § 3

LOV 2006-01-06 nr 01: Lov om endringer i utlendingsloven(beskyttelse mot tvangsekteskap og mishandling i ekteskap og vern av utenlandske arbeidsrakers lønns- og arbeidsvilkår mv.)

Konvensjoner:

Universal declaration of human rights, Paris 10 December 1948
Norsk tittel: Verdenserklæringen om menneskerettighetene, 1948
Artikkel 16

European convention for the protection of human rights and fundamental freedoms, Roma 4. november 1950.
Norsk tittel: Den europeiske menneskerettighetskonvensjon, 1950
Artikkel 8
Artikkel 14

International Covenant on Civil and Political rights
Adopted and opened for signature, ratification and accession by General Assembly Resolution 2200 A (XXI) of 16 December 1966
Norsk tittel: FNs internasjonale konvensjon om sivile og politiske rettigheter(SP) av 16. desember 1966.
Artikkel 23

Convention on the Rights of the Child.
Adopted and opened for signature, ratification and accession by General Assembly resolution 44/25 of 20 November 1989.
Norsk tittel: Konvensjon for barnets rettigheter (Barnekonvensjonen) av 20. november 1989.
Artikkel 24

Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women.
Adopted and opened for signature, ratification and accession by General Assembly resolution 34/180 of 18 December 1979.
Norsk tittel: Konvensjon om å avskaffe alle former for diskriminering av kvinner (Kvinnekonvensjonen) av 18. desember 1979.
Artikkel 16

Forkortelser:

Lover og konvensjoner:

EMK - Den europeiske menneskerettighetskonvensjon 4. november 1950

El. – Lov av 04. juli 1991 nr. 47 om ekteskap (Ekteskapsloven)

SP - FN-konvensjonen 16. desember 1966 om sivile og politiske rettigheter

Strl. - Almindelig borgerlig Straffelov 22. mai 1902 nr. 10

Strpl. - Lov av 22. mai 1981 nr.25 om rettergangsmåten i straffesaker
(straffeprosessloven)

Utl. - Lov 24. juni 1988 nr. 64 om utlendingers adgang til riket og deres opphold
her (utlendingsloven)

Andre forkortelser:

Art. – Artikkel

EMD – Den europeiske menneskerettsdomstol

HRS – Stiftelsen Human Right Service

ORKIS Oslo Røde Kors Internasjonale Senter

Rt. - Norsk Rettstidende

SEIF- Selvhjelp for innvandrere og flyktninger